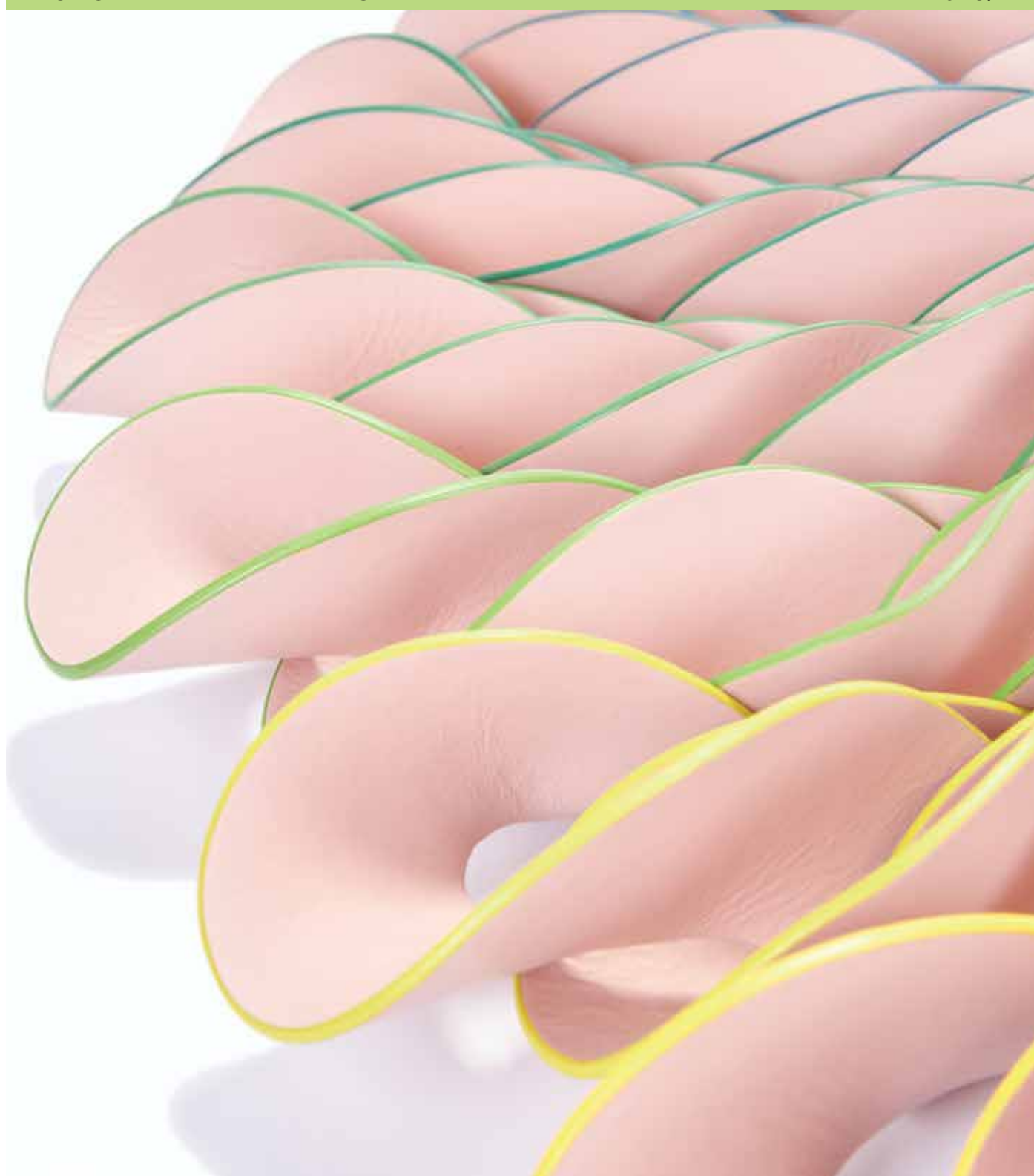

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2023/4

FÁBIÁN Veronika: Hosszú éjszaka nyakék a „Te, én és a te dolgaid” sorozatból | Veronika FÁBIÁN: Long night, necklace from the ‘You, me, and your things’ series 2021, borosüveg, sárgaréz, műgyanta, 31x20x3 cm
Fotó: Fábián Veronika (*Cikkünk a 30. oldalon*)

TARTALOM

	KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK
2	Magyar szólamok Japánban Az Iparművészeti Múzeum kortárs kerámiaművészeti kiállítása (<i>Novák Piroska</i>)
12	Lúdbőrzés – ismeretlen flóra és fauna tájain Berecz Vanda kiállítása a FISE Galériában (<i>Fazekas Ildikó</i>)
16	Töretlenül A magyar üvegművészek 2023-as tavaszi kiállítása (<i>Wehner Tibor</i>)
20	„A hagyományos és a kortárs dialektikája...” Gyulai Natália öltözképtervező iparművész Wonderfur szörmekollekciójáról (<i>F. Orosz Sára</i>)
25	Visszatekintés Lőrincz Győző kiállítása a kecskeméti Kápolna Galériában (<i>Urbán Ágnes</i>)
30	Secreto – Titok A magyar kortárs narratív ékszer megjelenése Valenciában (<i>Börcsök Anna</i>)
36	25 éves a Vásárhelyi Kerámia Szimpózium Jubileumi kiállítás a Tornyai János Múzeumban (<i>N. Mészáros Júlia</i>)
40	A szakma mestere ma is megküzd az agyaggal Németh János Kossuth-díjas keramikus kései alkotóévei (<i>Péntek Imre</i>)
	
	KÖSZÖNTÉS
43	Egy következetes zománcművészi pálya Járasi Ildikó köszöntése díjazása, kiadványa, születésnapja, kiállítása alkalmából (<i>Feledy Balázs</i>)
	
	ÉRTÉKÖRZÉS
47	„Körberagyogta egy nagy fény, fényesebb, mint a napsugár” Megjegyzések egy ezüstborításos Radonyezsi Szent Szeörgy-ikonhoz (<i>Ruzsa György</i>)
	
	KÖNYV
50	Az eredendő mint viszonyítási mező Könyv Lovas Ilona életművéről (<i>Kozma Zsolt</i>)
	
54	Hírek

CONTENTS

	EXHIBITIONS – WORKSHOPS
2	Hungarian Voices in Japan Contemporary ceramics exhibited by the Museum of Applied Arts in Japan (<i>Piroska Novák</i>)
12	Getting the Creeps – in unfamiliar lands of flora and fauna Works by Vanda Berecz in the FISE Gallery (<i>Ildikó Fazekas</i>)
16	Ever Unbroken Spring show of Hungarian glass artists, 2023 (<i>Tibor Wehner</i>)
20	‘Dialectic of the Traditional and the Contemporary...’ About clothes designer Natália Gyulai’s Wonderfur collection (<i>Sára F. Orosz</i>)
25	Retrospection Works by Győző Lőrincz in the Kápolna Gallery, Kecskemét (<i>Ágnes Urbán</i>)
30	Secreto – Secret Debut of Hungarian contemporary narrative jewels in Valencia (<i>Anna Börcsök</i>)
36	The Ceramic Symposion of Vásárhely Turns 25 Jubilee exhibition in the Tornyai János Museum (<i>Júlia N. Mészáros</i>)
40	A Master of the Craft Still Grappling with the Clay Kossuth-Prize holder ceramist János Németh’s late years of creativity (<i>Imre Péntek</i>)
	
	GREETING
43	Career of a Consistent Enamel Artist Greeting Ildikó Járasi on her new prize, publication, birthday and exhibition (<i>Balázs Feledy</i>)
	
	SAFEGUARDING VALUES
47	‘A great light embraced her radiantly, brighter than sunshine’ Remarks on a Saint Sergius of Radonezh icon with a silver cover (<i>György Ruzsa</i>)
	
	BOOKS
50	The Pristine as a Field of Comparison A book on Ilona Lovas’s oeuvre (<i>Zsolt Kozma</i>)
	
54	News

A CÍMLAPON | ON THE FRONT COVER:

BERECZ Vanda: Feel (részlet)

Vanda BEREcz: Feel (detail)

2020, marhabőr, ragasztó, szelfesték, cérna, a teljes méret: 10 x Ø 100 cm

Fotó: Piti Marcell (*Cikkünk a 12. oldalon*)

A HÁTSÓ BORÍTÓN | ON THE BACK COVER:

GYULAI Natália: Szoknya, kiegészítő és rojtos blúz a Wonderfur kollekcióból

Natália GYULAI: Skirt, handbag and fringe blouse from the Wonderfur collection

2019, szoknya és kiegészítő: 100% modakril, wonderfur technika, szoknya:

40x40 cm, blúz: 100% poliészter, egyedi technika, 110x40 cm

(az MMA Művészeti Ösztöndíjprogram keretében készült kollekció)

Fotó: Almási Jonathan Csaba (*Cikkünk a 20. oldalon*)

Magyar szólamok Japánban

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM KORTÁRS KERÁMIAMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSA

Az Iparművészeti Múzeum kortárs magyar kerámiaművészeti kiállítása április és július között mutatkozott be a szigetország kerámia-völgyének nevezett Gifu tartomány, Tadzsimi városának Modern Kerámiaművészeti Múzeumában.¹ A közel 60 alkotó (54 keramikumművész és 3 ötvösművész) 252 művét felvonultató nagyszabású tárlat a Magyarország Nagykövetsége Tokió alá tartozó Liszt Intézet – Magyar Kulturális Központ kezdeményezésével és támogatásával valósult meg. A válogatás legnagyobb részét az Iparművészeti Múzeum Kerámia- és Üveggyűjteménye, valamint Ötvös-gyűjteménye adta, emellett a Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek – Nemzetközi Kerámia Stúdió, a Kortárs Kerámiaművészetért Alapítvány, a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kara, a K.A.S. Galéria, a Zsdrál Art Kortárs Művészeti Galéria, a Barabás-gyűjtemény és néhány alkotó kölcsönzött tárgyakat.

GESZLER Mária: Óvd a Földet, kisplasztika

Mária GESZLER: Save the Earth, statuette

2021, porcelán, 42x39x13 cm (Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek – Nemzetközi Kerámia Stúdió, Kecskemét)

Fotó: Friedrich Krisztina

A tárlat a hazai kerámiakultúra kortárs alkotóit, csoportjait és irányait helyezte a fókuszba az 1980-as évek közepétől napjainkig. A kiállítás főcíme – *Szólamok kerámiában* – két, időben eltérő jelenségre reflektált. A magyar kerámiaművészet területén a rendszerváltozás előtt – az abban az időszakban jellemző szűk keretek közé szorítva – nehéz volt érvényesülni, levegőt venni és szót kapni. A vasfüggöny leomlását közvetlenül megelőző,

NÉMETH János: Pán, kisplasztika

János NÉMETH: Pan, statuette

1965, mázas cserép, 29,7x15x16 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)

Fotó: Friedrich Krisztina

majd követő évek a változás szelét hozták: az egyéni alkotók csoportokba tömörültek, közösen léptek fel, együttes erővel szóltak a kerámia médiumán keresztül. A jelen információs dömpingjében egészen más helyzet állt elő: ma már kihívást jelent olyan szöveget találni a kerámiakészítés területén, ahol a szakmai tudás, a hitelesség és a minőség megőrzése mellett lehet újat és egyedit mutatni. Az egyre erősödő online zajban nehéz kiszűrni a valódi értéket és minőséget közvetítő alkotókat, akik számára – hasonlóan az előző rendszer kereteihez – szinte próbatételé vált, hogy tárgyaik révén szót kapjanak.

SCHRAMMEL Imre: Kisplasztika a Robbantott sorozatból
Imre SCHRAMMEL: Statuette from the Explosion series
1986, biszkvit (mázatlan porcelán), 42x26x28 cm
(Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Friedrich Krisztina

A fenti szempontok mentén válogatott művek öt történeti és három tematikus fejezetet alkottak a kiállításban. A tárlat első egységében olyan mesterek művei kaptak helyet, akik iskolateremtő, korszakjelző fontosságúak a magyar kerámiakultúrában; mindannyian a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjai. E generációnak még jóval a rendszerváltás előtt kezdődött és bontakozott ki az életműve, és közülük többen napjainkban is aktívak.

Az idén márciusban elhunyt Ambrus Évától két florális kisplasztikát láthattak a tárlaton, valamint egyik főművét, az *UNISET-212* vendéglátóipari készletet Néma Júlia *uniVERset* című installációjában. Ambrus Éva pályája két meghatározó szakaszra tagolódott. 1967 és 1984 között a legnagyobb magyar porcelángyárban, az Alföldi

Porcelángyárban dolgozott formatervezőként. Gyári tervezői korszakában készült, az ipari sorozatgyártás előírásaihoz igazított, korszerű és modern kialakítású edénytervei felismerhetők legömbölyített, kézbe illő, ergonomikus formáikról, apró, mégis karakteres részleteikről. Önálló tevékenységének tárgyaiban, köztéri munkáiban, plasztikáiban az organikus szemlélet kerekedett felül, meg- és betartva egy hiteles és elhivatott alkotó szempontrendszerét, mindig egyensúlyra, harmóniára törekedve.

Geszler Mária a pályája elején fazekas-korongos hagyományokból indult, majd fokozatosan a magastüüzű anyagokat és égetési technikákat használta, egyéni szimbólumokat feldolgozó, érzékeny alkotásaiban. Az 1980-as években kezdett foglalkozni a fotográfia és a szítratechnika ötvöztetésével, privátfotókat, kottákat vagy ismert grafikai metszeteket vitt fel reliefsjeire és szobraira, amelyeket ezután tovább formázott, csavart, alakított. A képi és a téri dimenziók összeolvadnak lírai műveiben, melyek számos inspirációs forrásból táplálkoznak a japán művészettől a zenén és a költészetten át az ipari tájak esztétikájáig.

HORVÁTH László: II., falitál | László HORVÁTH: II, wall platter
1982, porcelán, 2,5 x Ø 38,3 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Friedrich Krisztina

Jakobovits Márta a természetközeli plasztikáiba, meditatív installációiba anyag- és mázkutatásait építi be. Németh János életművében jelentősek a göcseji népi fazekasság szellemében formált, kedélyes figurális plasztikák, reliefek, épületkerámiák. Témái között a mitologikus, a keresztény valláshoz kapcsolódó és a népi/paraszti motívumok fordulnak elő a leggyakrabban.

1965-ös *Pán* című, élénkpiros mázzal borított kispasztikájával Németh jegyezte a kiállítás legkorábban keletkezett alkotását.

FUSZ György: Bólintó II., kispasztika | György FUSZ: Nodder II, statuette
1981, samottos agyag, 38x42,5x28 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Friedrich Krisztina

P. Benkő Ilona a magastüű masszák és a redukáló égetés új technológiai lehetőségeivel már 1964-ben, Gmundenben találkozhatott, így maga is alkotó résztvevője lett a kerámiaművészet – világszerte tapasztalható – átalakulásának. Az anyagot szabadon alakítva, a kerámiát médiumként használva hozza létre expresszív, belső

rezdüléseit, személyes történeteit közvetítő szobrait, edényplasztikáit, kerámiaképeit, köztéri műveit.

Schrammel Imre rendkívül nagy hatású művész és oktató mind a magyar, mind a nemzetközi kerámia-színtéren. Hatalmas életművét számos, különböző műfajban, periódusban és stílusban készített mű alkotja. Az elsők között használta például a samottos agyagot autonóm, szobrászi indíttatással, ám emellett nagyszámú kispasztikát is tervezett egy merőben más anyagból, porcelánból. Schrammel intenciója, egyben számára a kerámia meghatározása: a nyomhagyás, a kifejezés és a gesztus számos értelmében. E szándékának talán a legújabb formát az 1970-es évek végén adta, amikor légpuskával lőtt bele, később pedig robbanópatront helyezett a még égetetlen samott- és porcelánhasábkba, -oszlopokba.

A tárlat második része a magyar finomkerámia-ipart irányító tröszt, a Finomkerámia Ipari Művek (FIM), megszűnése után, ám még a rendszerváltás előtt, 1985-ben alakult Herend Stúdiót mutatta be. A Herendi Porcelángyáron – majd manufaktúrán – belül működő stúdióban az üzem három kiváló tervezője – Horváth László, Takács Zoltán és Tamás Ákos – szabadon alkothatott, nem kellett a hagyományos herendi forma- és mintakincset alkalmazniuk. Alkotásaikban egyéni, érett stílusban, a stúdióművészet elvei mentén dolgoztak a porcelánnal, azaz a tervezés és a kivitelezés minden lépését maguk végezték vagy felügyelték. Egyedi használati tárgyak mellett plasztikákat is készítettek – Horváth László és Tamás Ákos a Terra Csoport kötelékébe is tartoztak. A Herend Stúdió művészeinek

KEMÉNY Péter: Csésze alátéttel | Péter KEMÉNY: Cup with saucer
2018, kőcserep, tenmoku máz, fatüzes égetés, csésze: 9x8 cm (a művész tulajdona); alátét: 1,5x16,5x11,2 cm (Barabás-gyűjtemény, Budapest)
Fotó: Friedrich Krisztina

egyedi és kis szériás alkotásaiban közös elem a kelet-ázsiai inspiráció: a kalligráfia ecsetvonásait idéző gesztusok, a hullámmotívumok, a finom pasztellszínek, a puha és organikus természet ihlette formák.

A kiállítás harmadik és negyedik szekciói egy-egy csoport tevékenységét dolgozták fel. 1991 és 1992 fordulóján Fekete László kezdeményezésére jött létre a Terra Csoport, amely 14 keramikusművész fogott össze. A hivatalos nevén Terra Kerámiaszobrászati Egyesület alapító tagjai: Fekete László, Fusz György, Füzesi Zsuzsa, Geszler Mária, Horváth László, Kungl György, Lammel Ilona, Molnár Sándor, Nagy Márta, P. Benkő Ilona, Schrammel Imre, Szekeres Károly, Tamás Ákos és Vásárhelyi Emese. A csoport tagjai elköteleződtek a képzőművészeti, szobrászi kerámia mellett: az agyagot közvetlenül formálták szobrászi és autonóm célokkal. Gyakran szerveztek tematikus szimpóziumokat és művésztelepeket meghívott külföldi vendégalkotókkal Kecskeméten és Siklóson. Tevékenységük fontos részét képezte a közös tárlatok rendezése – Magyarország mellett külföldön és a tengerentúlon is. Az egyik lehangosabb sikerüket 2000-ben érték el, amikor az Amerikai Egyesült Államokban három állomásból álló vándorkiállítást szerveztek. A Terra Csoport hivatalosan ugyan nem oszlott fel, ám tagjai a millennium után egyéni utakat jártak be. Közülük többen napjainkban is alkotnak, ezért is szerepelt egy-egy művésztől több tárgy a kiállításon.

A rendszerváltást megelőző nyugtalan és az azt követő zavaros években Magyarországon sokan bizonytalannak érezték a helyzetüket. Emiatt lehetett jellemző tendencia a korban a csoporthoz tartozás vágya, a közös alkotás, az

azonos célok mentén alakuló művésztársaságok létrejötte. A Terra Csoport számos tagja a kor hangulatát, az egyéni szorongását a dekonstrukció drámai és éles, erőszakos gesztusaival, mások a felforgató *pop-art* stílusjegyeivel és

FEKETE László: Kétes eredetű és funkciójú istennő, kisplasztika
László FEKETE: Goddess of Dubious Origin and Function, statuette
1996, porcelán, 26,5x9x15,5 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Friedrich Krisztina

BABOS Pálma: Hullám teáskészlet | Pálma BABOS: Wave tea set | 1999, porcelán, teáskanna fedéllel: 19,7x24,7 cm, cukortartó fedéllel: 12,2x9,8 cm, tejköntő: 10,4x10,9 cm, csészék: 7,8x10,7 cm (a második méretadat a tárgyak legnagyobb szélességét jelenti), csészealjak: 3,8 x Ø 19,2 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)

Fotó: Friedrich Krisztina

az új impulzusként ható piacgazdaság márkakultúrájának kritikájával elegyítették, megint mások magánmitológiák, archaikus vagy lírai és érzékeny belső világok felé fordultak. A csoport alkotóinak művészete, stílusa merőben eltérő, a posztmodernről az akcióművészetig, a figurálistól az absztraktkig, az organikustól a geometrikusig terjed.

1993-ban alakult meg és tíz éven át intenzíven működött a DeForma Csoport. A csoport tagjai kizárólag kézművestechnikákkal, a legnemesebb szilikátmateriából – porcelánból – hozták létre egyedi

DOBÁNY Sándor: A világ (Három doboz)
Sándor DOBÁNY: The World (Three Boxes)
1997–1999, porcelán, 53x16 cm, talpátmérő: 15 cm
(Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Friedrich Krisztina

vagy kis szériás használati tárgyaikat, amelyekkel az alkalmazott kerámia műfaját kívánták megújítani. A posztmodern vagy antidesign elveit követve a gyakorlati-használati funkció és az ergonómia ellenében a formát hangsúlyozták – erre utal a nevük is, amely a csoport létrejöttét kezdeményező Dobány Sándortól ered. A forma, a dekoráció, a kézi festés, a gazdag aranyozás, a bravúros, sőt virtuóz egyéni teljesítmények felidézik az európai keményporcelán felfedezésének és gyártásának 18. századi hőskorát, amikor minden tárgyat, amit csak a kérlelhetetlenül szigorú és öntörvényű technológia lehetővé tett, „fehér arany”-ból készítettek. A túlradó barokk-rokókó dekadencia megidézése volt ez merész formákkal és élénk, gazdag díszítéssel. A csoport célja a porcelánból készült tárgyak egykori értékének, presztízisének visszaállítása volt.

A DeForma Csoport tematikus szimpóziumokat szervezett, amelyeken klasszikusnak számító témákat, tárgytipusokat értelmeztek és alkottak újra a Zsolnay és a Herendi porcelángyárak kiváló alapanyagaiból – a gyári tervezés kötöttségei nélkül. 2003-ban, a csoport fennállásának tizedik évfordulóján az Iparművészeti Múzeumban rendeztek kiállítást. A megnyitó alkalmára készültek azok a kis méretű, dekorációt mellőző, hófehér porceláncsészek, amelyek kiválóan érzékeltetik a tagok művészetének egyedi karakterét.

FALUDI Gabriella: Gyűrű a „Mindörökké Zsolnay!” ékszerpályázatra,
az Iparművészeti Múzeum zöld mázas Zsolnay tetőcserepének egy darabjával | Gabriella FALUDI: Ring for the ‘Zsolnay Forever!’ Jewellery Design Competition, with a piece of a green glazed Zsolnay roof tile from the Museum of Applied Arts, Budapest | 2011, ezüst, Zsolnay tetőcserep darabja, 3,2x1,9x1,6 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Friedrich Krisztina

A DeForma Csoportot eredetileg tizenketten alapították, ám később nyolc alkotó maradt együtt: Babos Pálma, Bedécs Mónika, Benedek Olga, Dobány Sándor, Hajdú Zsófia, Kádasi Éva, Turcsányi Judit és Vida Judit.

Többéves egyéni alkotás és sikerek után, 2019-ben újabb szimpóziumon dolgoztak együtt a DeForma Csoport művészei Pécsen, fiatalabb kollégáikat is bevonva a közös munkába.

A millennium környékén lépett színre az a generáció, amely – közvetlen elődeinek tapasztalataiból merítve – új hangokat, új szölamokat hívott elő a kerámiakultúrában. A magyar kerámiaművészet középgenerációjának jeles képviselőiről szolt a kiállítás ötödik egysége. Alkotásaikban hangsúlyossá vált a művészi kézjegy, az agyagot alakító közvetlen formálás, az ujjlenyomatot is megőrző, organikus felrakott plasztikáktól (Csirke Orsolya, Zakar József) a szúrósan precíz és geometrikus, díszletszerű objektelig (Kontor Enikő). Jellemző alkotói praxis az egyedi, jól felismerhető, hosszú kísérletezési folyamaton alapuló, ezért nehezen másolható technika alkalmazása. Legyen az speciális öntési folyamat (Simon Zsolt József), apró elemekből összeépített mobil plasztikák létrehozása (Rejka Erika) vagy végtelen türelmet és precizitást igénylő, áttörésekkel való strukturálás, absztrakt ábrázolás (Máder Barnabás).

Vannak ugyanakkor filozófiai és gyakorlati síkon egyaránt nagy hatással bíró, kinyilatkoztatásként ható művek. Ilyen alkotás Néma Júlia *uniVERset* című installációja. Néma egyrészt tiszteleg és emléket állít Ambrus Éva 1976–1977-ben tervezett *UNISET-212* vendéglátóipari készletének. Másrészt arra a kérdésre ad egy lehetséges választ, hogy a sorozatgyártott nagyipari tárgyak miként tehetők egyedivé, autonómmá. Néma

megoldása – az Alföld Porcelán Edénygyár Zrt. üzemében még ma is gyártott és onnan megvásárolt – *UNISET-212* szervíz zsengett (egyszer égetett) darabjainak második, mázas égetése helyett a hagyományos, magas hőmérsékletű fatüzelésű égetési folyamat alkalmazása. A Hódmezővásárhelyről vásárolt tárgyakat a keramikus Frederick L. Olsen kaliforniai műhelyébe szállíttatta, ahol a speciális *anagama* kemencében három napon keresztül 1350 Celsius-fokon égtek a porcelánok. A tűz minden darabon eltérő hőlenyomatokat, hamulerakódásokat, formai deformitásokat és – ahogy Néma Júlia ezeket a tűznyomokat a fotogramok nyomán összefoglalóan nevezi – pyrogramokat eredményezett a hófehér, uniformizált végeredmény helyett.

Magyarországon Néma Júlia tevékenysége és 2013-ban megjelent kötete nyomán² számos keramikus fedezte fel vagy fordult újra a kelet-ázsiai kerámiakultúra hagyományai és a magas hőmérsékletű, fatüzelésű égetési technikák felé, akár autonóm, akár alkalmazott műfajokban. Az utóbbira szemléletes példa az a körülbelül másfél évtizede jelentkezett trend a gasztronómiában, a tálaláskultúrában, hogy a fehér vászonként ható, egyforma tányérokat fokozatosan felváltják az egyedi, az adott étterem számára készített fatüzes edények (Ruzicska Tünde).

Az apró, személyes tárgyak fontossága hosszabb ideje fennálló tendenciának tekinthető – ezért is kaptak külön fejezetet a kiállításon. Alapvető kérdés, hogy ki milyen tárgyat tart fontosnak. Az identitását, ízlését, egyéni történetét kifejező ékszert (Botos Balázs, Fekete

NÉMA Júlia: *uniVERset*, installáció | Júlia NÉMA: *uniVERset*, installation
2011, porcelán, fatüzes égetés, fa, cca. 20x130x80 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes

Fruzsina, Monori Anita – Strohnér Márton, Sütő Erika), az adatait tároló információhordozó eszközt (Rejka Erika), a titkait megőrző csecsebecsét (Karsai Zsófia), a kézzel készült aprólékosan dekorált dísz tárgyat (Revák Katalin)? Mindezekben közös az új kézművesség (*new craft*) irányzatának azon sajátossága, hogy ismét a mesterségbeli tudás kerül a minőség megítélésének fókuszába.

Nagyrészt az új kézművesség tendenciájának köszönhetően a keramikakészítés a reneszánszát éli napjainkban. A kis méretű, személyes, kézzel készült hétköznapi használati és dísz tárgyak mellett más területeken, többek között az ékszertervezésben is megjelenik a kerámiaművészetben jellemző anyagok alkalmazása. A keramikusok mellett az ötvösök is egyre gyakrabban használják a kerámiaművesség matériáit.

A 2022-ben alapításának 150 éves jubileumát ünneplő Iparművészeti Múzeum gyűjteményében különleges helyet foglalnak el azok a műtárgyak, amelyek az Üllői úti főépületét díszítő tetőcserepek felhasználásával készültek. Az Iparművészeti Múzeum – Lechner Ödön és Pártos Gyula által tervezett – épületének jellegzetes, már-már ikonikus eleme a pécsi Zsolnay-gyárban készült, zöld és sárga mázas cserepekkel borított tetőszerkezet. 2011 májusában a múzeum ékszertervező pályázatot

hirdetett *Mindörökké Zsolnay!* címmel, hogy felhívja a figyelmet a leromlott állagú műemlék épület mielőbbi rekonstrukciójának szükségességére. A kortárs alkotók a lebontott tetőcserepeket (újra)felhasználva terveztek és kiviteleztek az épületre reflektáló, eredeti, újító és divatos ékszereket (Faludi Gabriella, Gaál Gyöngyvér, Karsai Zsófia).

A kiállítás hetedik egységében olyan – a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen és a Pécsi Tudományegyetemen tanult – fiatal keramikusok munkái szerepeltek, akik újítóak, lételemük a kísérletezés, ugyanakkor gyorsan és érzékenyen reagálnak korunk kihívásaira. A magyar kerámiakultúra területére mostanában belépő alkotók számára fontos a rugalmasság, a gyors adaptációs képesség, a jelen és a közeli jövő problémái iránti érzékenység, legyen az a fenntarthatóság egyre inkább kiüresedő fogalma, a klímakatasztrófa, a társas magány jelensége az elidegenedő társadalomban, a generációs krízis, a háborús helyzet, a gazdasági és energiaválság. Érzékletes példa erre a pandémia első hulláma idején diplomázó Nagy-György Ágnes *land art* projektje. A művész a fővárostól távol, vidéken vette vizsgálat alá az agyag, a természet és az idő múlásának lassításra és odafigyelésre intő kapcsolatát. Egy másik jellemző állapotot, saját maga

BOTOS Balázs: Melltűk és gyűrűk az Iceland kollekcióból | Balázs BOTOS: Brooches and rings from the Iceland collection
2020, biszkvit (mázatlan porcelán), anyagában színezett biszkvit porcelán, fémtű, melltűk: 5,5x6,3x1,3 cm, gyűrűk: 3,5x3x1,3 cm
(Iparművészeti Múzeum, Budapest)

Fotó: Friedrich Krisztina

és korosztálya útkeresését, egyensúlyozását jeleníti meg Eiler Dóra egyetemi hallgató *Súlyegyen* című sorozata. A fenntarthatóság kérdései foglalkoztatják Antal Kittit, aki újrahasznosított anyagokból készíti plasztikáit. Maróti Viktória már egyetemi tanulmányainak végére olyan szintre jutott el, amit érett művészek tudhatnak magukénak: saját porcelántechnikát fejlesztett ki, melyet folyamatos és szisztematikus kísérletezéssel biztos, jól kiszámítható eszközként használ. A porcelán öntőmasszába mártott, kevertszálas fonalból felépített, „megszótt” plasztikai unikális és innovatív technológiával készülnek.

A rendszerváltás idején felerősödött dekonstruktív gesztusok ma újra aktuálisak (Dályay Virág, Kovács

Máté, Zsigó András); a mesterek és a tanítványaik munkáiban összecsengések figyelhetők meg mind a figurális, mind az absztrakt témák esetében. A fiatalok tevékenységében történelmi idézetek, visszacsatolások is felfedezhetők. A csoportdinamika előremozdító ereje, az egyéni alkotók sokasodó feladatainak megosztása jelenik meg a Criminal Craft nevű alkotóközösség esetében, akik 2019 óta dolgoznak együtt hol szorosabb, hol kötetlenebb formában.³ A Criminal Craft alkotóközösség alapító tagjai közül Kovács Máté, Nagy-György Ágnes, Sághy Eszter és Zsigó András művei szerepeltek a kiállításon.

A kortárs magyar kerámiaművészetet reprezentáló kiállítás anyagában kiemelt helyet kapott a *Tiszteltetés Japán előtt* című egység, ahol a kiválasztott alkotások konkrét

ANTAL Kitti: Romok IV., kisplasztika | Kitti ANTAL: Ruins IV, statuette
2022, újrafelhasznált és visszadolgozott porcelán öntőmassza, kőcserép,
homok, 22x15x29 cm (a művész tulajdona)

Fotó: Antal Kitti

utalásokat tettek a japán kultúrára. Ugyanakkor a többi szekcióban is feltűnt Japán és a japán kultúra termékenyítő hatása, például a teakultúra, az origami, a kalligráfia, a kimonók textilmintái, a hullámmotívumok, a természet szeretete és tisztelete, a fatüzelésű és a *raku* égetési

technikák, valamint a speciális mázak használata. Számos olyan alkotó is szerepelt a tárlaton, akik sikerrel képviselték Magyarországot az 1986 óta megrendezésre kerülő, világhírű minói nemzetközi kerámia-seregszemlén,⁴ többek között Babos Pálma, Csirke Orsolya, Fekete

REJKA Erika: Pendrive-tartók, prototípusok a Herendi Porcelánmanufaktúra számára | Erika REJKA: Pendrive holders (USB sticks), prototypes for the Herend Porcelain Manufactory | 2008, porcelán, selyemzsinór, gumizsinór, gumi, méret balról jobbra: 2,5x4,7x1,4 cm, 2,5x4,7x1,7 cm, 3x5,7x1,3 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)

Fotó: Friedrich Krisztina

A Museum of Modern Ceramic Art, Gifu épülete a teaházból. Tervezte: ISOZAKI Arata | Building of the Museum of Modern Ceramic Art, Gifu, seen from the tea house. Designer: Arata ISOZAKI

Fotó: Novák Piroska

László, Geszler Mária, Jakobovits Márta, Nagy Márta és Takács Zoltán.

A tea- és a kerámiakultúra, továbbá a természet tisztelete jelenik meg Kemény Péter és Szalai László műveiben. Külön említést érdemel a szekció két alkotója – Husz Ágnes és Lantos Tímea –, akik munkáikat Japánban készítették. Husz Ágnes 1993 óta él Japánban, ahol saját kerámiastúdiójában dolgozik, itt kísérletezte ki a jellegzetes rusztikus felületű, agyagszalagokból építkező technikáját. Lantos Tímea 2016-ban egy ösztöndíj révén került Japánba, Masiko városába, ahol azóta is tartózkodik. Itt a különféle fatüzeléses égetési technikákkal ismerkedik, valamint korongozótudását fejleszti. Kiállított alkotása egy Japánnak címzett vallomásként is értelmezhető.

A tárlathoz háromnyelvű katalógus készült, amelyet a kiállítás japán társkurátora, Hayashi Izumi (Hajasi Izumi) szerkesztett.⁵ Az installálás megtervezésén túl ő gondoskodott a kiállítás kísérőrendezvényeinek szervezéséről is, többek között két magyar keramikus – Néma Júlia és Husz Ágnes – helyszíni előadásairól, demonstrációiról.

A magyar és a japán múzeum megállapodásának értelmében a jövőben hazánk egy kortárs japán kerámiaművészeti kiállítás keretében ismerkedhet a szigetország gazdag kerámiakultúrájával. Gifu tartomány nem tartozik bele a hat ősi japán kerámiaközpontba,⁶ ám a fentebb már említett, 1986 óta megrendezett minói nemzetközi kerámiaverseny révén markáns szereplőjévé vált a területnek. Tadzsimi városa több kerámia vonatkozású múzeummal is rendelkezik, történeti főutcáján számos, kerámiát bemutató és forgalmazó galéria működik. Az utcát a jellegzetes zöldes-barnás *oribe* mázról nevezték el. A térség másik jellemző kerámiamáza a *shino* (sino), amely sok szállal kötődik Arakawa Toyozō (Tojozō

Arakawa [1894–1985]) keramikusmesterhez. Toyozō volt az, aki leleteivel bizonyította, hogy a *shino* mázat Gifu tartományban is használták már a teaceremóniát és vele a teakerámia műfaját felvirágoztató Momojama-periódusban (1573–1615), nem csupán a szomszédos Aicsi prefektúrában és annak egyik kerámiaközpontjában, Szetóban. Toyozō a hegyekben talált, *shino* mázas kerámiatöredékek helyén alapította meg saját műhelyét, amely ma emlékmúzeumként működik.

Tadzsimi nem csupán a japán kerámia múltjának, hanem jelenének és jövőjének is megkerülhetetlen alakítója. A városban működik 1959 óta az Ishoken (Isoken) nevű kerámia-képzőhely,⁷ amely példaszerűen épült be a helyi kerámiakultúra szövetébe. Kiváló oktatóival, jól felszerelt műhelyeivel, a helyi agyaglelőhelyekkel, galériákkal és múzeumokkal kiépített kapcsolatrendszerével a külföldről érkező tanulókat is várják. A diákok a kétéves képzést két vizsgamunka – egy edénytervezéshez kapcsolódó és egy autonóm, plasztikai tárgyegyüttes – elkészítésével abszolválják. Vizsgamunkáikból nívós kiállításokat rendeznek; ottlétünk alatt a város főutcáján található Gallery Voice⁸ klasszikus white cube tereiben mutatkoztak be a frissen végzett alkotók. Az Ishokenben megtanulni a kerámiakészítés technikáit Japán-szerte elismerést és presztízszt biztosít. Számos ott végzett keramikus vált ismertté világszinten is. A Magyarországra érkező cserekiállítás, bizonyára számos aspektusát tárja majd fel és változatos szövegeit mutatja be Japán kerámia-kultúrájának.

NOVÁK Piroska

design- és művészetteoretikus, főmuzeológus
(Iparművészeti Múzeum), a kiállítás kurátora

(Szólamok kerámiában. Kortárs magyar kerámiaművészet [1965–2022]. Museum of Modern Ceramic Art, Gifu, Japán, 2023. április 22. – július 2.)

1. Museum of Modern Ceramic Art, Gifu (4-2-5, Higashi-machi, Tajimi-city, Gifu, Japan, 507-0801). A múzeum a 2002-ben épült Ceramic Park MINO része; a teljes komplexumot Arata Isozaki (Iszozaki Arata [1931–2022]) japán építész tervezte. A múzeum két hegy közé, a tájba épült, mintegy hidat képezve. A parkban található kerámiaműhely, tanösvényekkel tarkított kilátó, továbbá teaház. Ennek magyarázata, hogy a japán kultúrában a kerámiaművesség és a teaszertartás hagyománya, valamint tárgykultúrája szorosan összekapcsolódik egymással. A teaház előtt kialakított mesterséges tó és a többlépcsős vízesés pedig a közvetlen kapcsolatot hangsúlyozza a természettel. A múzeum hivatalos honlapja: <https://www.cpm-gifu.jp/museum/> – Hozzáférés: 2023. június 1.

2. Néma Júlia: *Magas hőfokon. Közeliések a fatüzelés kerámiához*. Scolar Kiadó, Budapest, 2013.

3. A Criminal Craft alkotóközösség alapító tagjai: Farkas Gabriella, Furó Bernadett, Kovács Máté, Nagy Boglárka, Nagy-György Ágnes, Sághy Eszter, Szél Róbert és Zsigó András.

4. Hivatalos nevén: International Ceramics Festival Mino, Japan. Mino

Gifu tartomány déli részének 8. századból eredő elnevezése, a mai Tadzsimi, Mizunami, Kani és Toki városok területét jelenti, a kerámiakultúra mindegyikben jelentős szerepet tölt be. A *Mino-yaki*, vagyis a minói kerámia alatt az említett négy városban készült kerámiatárgyakat értjük.

5. Hayashi Izumi (szerk.), Danyi Orsolya – Király Judit (magyar szerk.), Ishizaki Yasuyuki – Jékely Zsombor – Novák Piroska – Palanovics Norbert (szövegek), Hayashi Izumi – Sato Noriko – Lara Strong (ford.): やきものこうたう: ハンガリー現代陶芸展. *Voices in Ceramics. Contemporary Hungarian Ceramic Art. Szólamok kerámiában. Kortárs magyar kerámiaművészet. 1965–2022*. Tadzsimi: Museum of Modern Ceramic Art, Gifu, 2023. [Kiállítási katalógus.]

6. Ezek a következők: Bizen, Ecsizen, Szeto, Sigaraki, Tamba, Tokoname.

7. Hivatalos nevén: Tajimi City Pottery Design and Technical Center. Az Ishoken hivatalos honlapja: https://www.city.tajimi.lg.jp/ishoken/01_about/01_english.html – Hozzáférés: 2023. június 1.

8. A Gallery Voice hivatalos honlapja: <https://gallery-voice.jp/en/> – Hozzáférés: 2023. június 1.

Lúdbőrzés – ismeretlen flóra és fauna tájain

BERECZ VANDA KIÁLLÍTÁSA A FISE GALÉRIÁBAN

A bőr anyagához társuló gondolatok és érzések valamiképpen a természetességgel, a puhasággal, a hajlékonysággal függenek össze. Az első képzet, amikor bőrből készült tárgyra gondolunk, leginkább valami otthonos és kényelmes, meleg és ismerős tapintású, talán olyasmi, mint egy tartós használatú, sokáig nyúlheto cipő vagy sötétre színeződött táska.

Berecz Vanda kiállításán az organikusnak tűnően kialakított formák azonban valamiképpen távolságot tartanak ettől a puha ismerősségtől, ugyanakkor továbbra is élő, életteli érzeteket keltenek – ennek az ellentétnek köszönhetően egyszerre tűnik ismerősnek és kellemesnek a kiállítótér, de különös módon némileg hátborzongatónak is.

Plexilapon lebegő, lótuszvirágra emlékeztető szíromhullámszobor-objekt vagy gyerekkori, színes textilekből és gumiszalagból készített hajgumi felnagyított másolatára hajazó tekervény – ilyen nehézkesen körülírható, nem igazán egzakt módon meghatározható formákból állt össze Berecz Vanda kiállítása. A transzformáció-sorozat elemei ráadásul dominánsan a hús és emberi bőr színét felidéző rózsaszínben játszanak, amitől a teljes kiállítási enteriőr átalakult egyfajta kísérleti tereppé. Ám ez semmiképpen nem azonos a géntechnológiai laborok sterilitásával, szikék és Petri-csészék helyett természetes burjánzás és lüktető ritmus a fő alkotóelem. Bár a tárgyak mozdulatlanok, a felszínek által hordozott feszültség ott lapul mégis az

Nemlétező fajok eredete című kiállítás (részlet). Az előtérben a *Feel*, mögötte az *Infinity* című alkotás | 'Origin of Nonexistent Species' exhibition (exhib. photo). In front: the work titled *Feel*, behind it: *Infinity* | FISE Galéria, Budapest, 2023

Fotó: Piti Marcell

ismétlődésekben, a változékonyságban, a tekervények mélyén. Az objektet kísérő digitális printek egyszerre narrálják és tudományos igényességgel rendszerezik a hullámzó, tekeredő, variálódó alakzatokat. A kiállításon szereplő grafikai anyag jelenkorunk talán egyik legrohamosabb tempóban fejlődő és igen sok kérdést felvető technológiája, a mesterséges intelligencia segítségével jött létre. Az OpenAI által fejlesztett Dall-E a felhasználói felületre feltöltött fényképek alapján generál új variációkat – jelen esetben az egyedi műalkotásból virtuális verziókat fejlesztve. Ezek a létrehozott változatok digitális utómunka során nyerték el végső formájukat, amely nem véletlenül emlékezteti a szemlélőt az egykori biológia-szaktanterem falán bemutatott tablókra. A természettudományos illusztráció hagyományos kompozíciójának használata tudatos döntés és egyben tisztelgés Ernst Haeckel német biológus

munkássága előtt. Haeckel nem pusztán kutató volt, aki a darwinizmus elméletet fejlesztette tovább és megalkotta a biogenetika alaptörvényét, de művészi igényű litográfiáival dokumentálta is a fajok kapcsán tett felfedezéseit.

A grafikai anyag virtualitása, a digitális technológia gyorsasága a kapcsolat egyértelműsége mellett komoly, szinte súlyos kontrasztban áll a kiállított munkák létrehozásához szükséges idővel. Berecz Vanda munkáihoz, alkotásának folyamatához idő kell, elmélyült, lassú tevékenység. Ismétlődő mozdulatok hosszas láncolata, apró egységek egymásra épülése és kiteljesedése vezet egy-egy mű megvalósulásához. Ennek legjobb példája a *Grow* sorozat, amelynek egyes darabjai szinte lépésről lépésre bővülnek és bonyolódnak, minden következő elem továbbmegy a fejlődésben, magába építve az előzőekben már meglévő részleteket. Apróbb elemek

BERECZ Vanda: Elysium | Vanda BERECZ: Elysium | 2020, marhabőr, borjúsőr, ragasztó, szélfesték, cérna, Ø 80 x 40 cm

Fotó: Piti Marcell

összekapcsolódásából áll a *Feel* elnevezésű nagy méretű objekt, amelyben az egyes kis pikkelyek szegélyének festése meghatározza a teljes körben kötelezően elfoglalt helyüket, és így értelmezésük is egyben, egyként jelenik csak meg.

BERECZ Vanda: Elysium (részlet) | Vanda BEREZ: Elysium (detail)
2020, marhabőr, borjúsőr, ragasztó, szélfesték, cérna,
a teljes méret: Ø 80 x 40 cm
Fotó: Piti Marcell

BERECZ Vanda: Monster | Vanda BEREZ: Monster
2022, marhabőr, borjúsőr, ragasztó, szélfesték, cérna,
Ø 100 x 20 cm
Fotó: Piti Marcell

Az ehhez nagyon hasonló *Monster* még ennyi különbséget sem tesz alkotóelemei között, viszont betekintést enged a kapcsolódások színébe és visszájába is, ugyanis a körkörös összefonódásra épülő objekt mindkét oldala látványos. Az ismétlődés végtelenségét érzékelhetjük a *Sense* című alkotás esetében is, talán a fentiek közül ez a leginkább a buddhista szimbólumra, a lóthuszra emlékeztető forma. A spirituális ébredést, a mindenség körforgását jelképező virág jelenléte még inkább ráerősít a valóságos, megélt világ és tevékenység, valamint a virtualitás közötti, a hétköznapijainkat is meghatározó ellentétre.

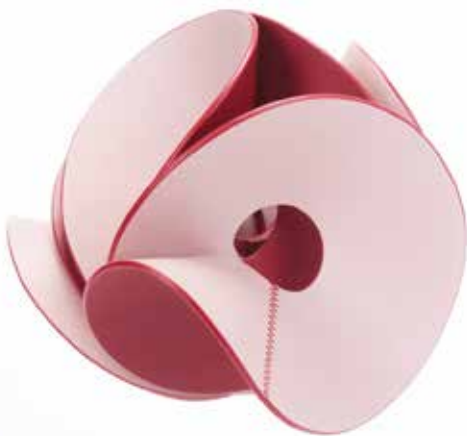

BERECZ Vanda: Monstera Ficta a Nonexistent Species sorozatból
Vanda BEREZ: Monstera Ficta from the Nonexistent Species series
2023, digitális kép, vegyes technika

De nemcsak ellentétek, hanem szoros összefonódások is jelen vannak az alkotások értelmezési mezejében. Az *Elysium* önmagára tekeredő, önmagába visszatérő gerincoszlopa olyan egységet képez, amely ugyan több nézetből rendkívül eltérő képet mutat saját magáról, de mégis megtartja öntörvényű különállását, része a fent és a lent, az ideát és az odaát is, míg a világtól óvja belső titkait. Még bonyolultabb kapcsolódást, a felületek színével kiemelten megtámogatott összefonódást tár elénk és takar el előlünk az *Infinity* című darab. A kétnézetű szalagként is értelmezhető objekt rózsaszín és zöld felszínei között

BERECZ Vanda: Grow 3 | Vanda BEREZ: Grow 3
2020, marhabőr, ragasztó, szélfesték, cérna, 23x23x23 cm
Fotó: Piti Marcell

BERECZ Vanda: Grow 4 | Vanda BEREZ: Grow 4
2020, marhabőr, ragasztó, szélfesték, cérna, 23x25x25 cm
Fotó: Piti Marcell

BERECZ Vanda: Grow 5 | Vanda BEREZ: Grow 5
2020, marhabőr, ragasztó, szélfesték, cérna, 25x25x25 cm
Fotó: Piti Marcell

a színbeli eltérés mellett minőségbeli különbség is jelen van, de ezek nem igyekeznek egymást kioltani, vagy egymás ellenségeként viselkedni, habár küzdelmük egyértelmű – mégis inkább az olvasható le és érezhető ki egységükből, hogy egymáshoz való kapcsolódásuk kölcsönös és a térben megformált helyük értelmében létezésük egymástól függ.

BERECZ Vanda: Grow | Vanda BEREZ: Grow
2023, mesterséges intelligencia (Dall-E) által generált digitális kép

Visszacsatolva a gondolatmenet legelején felidézett érzésekhez, a *Nemlétező fajok eredete* című kiállításon szereplő alkotások inkább külalakjukban állnak összeköttetésben az organikus fejlődéssel és az élet kialakulásával. A felhasznált anyagok, a marhabőr, a borjúszőr ebben a formában sokkal inkább hatnak mesterséges összetevőknek, a kezelt felületek, a vattacukorszínűre festett minőség szinte a műanyaghoz hasonlóvá alakítja a természetes jelleget. Elvész a puhaság, a tapintás natúr érzékelése. Ennek hatására az objektumok is eltávolodtak az életszerűtől, néhol még erősebben, mint a vállaltan mesterségesen létrehozott rendszertani illusztrációk. A kiállítás anyagaiban megjelenő entitások így mások, mint amit mutatni akarnak, és mást mutatnak, mint amik valójában. Hogy ettől szörnyszülöttek-e vajon? Amíg tudatukra nem ébrednek, addig ezt nem tudjuk eldönteni. Addig marad a lassú, koncentrált munka, amely egy rendszerbe olvasztja a megfigyelést és az alkotást.

FAZEKAS Ildikó
design- és művészetmenedzser

(Nemlétező fajok eredete. Berez Vanda textilművész kiállítása. FISE Galéria, Budapest, 2023. április 18. – május 5.)

Töretlenül

A MAGYAR ÜVEGMŰVÉSZEK 2023-AS TAVASZI KIÁLLÍTÁSA

A Kiskép Galéria és vezetője, Koós Ágnes, a fővárosi II. kerületi önkormányzat és kulturális intézménye, a Klebelsberg Kultúrkúria munkatársainak együttműködése révén – a háttérben a Magyar Üvegművészeti Társaság közreműködésével – Pesthidegkúton a második, összességében ötödik alkalommal, ezúttal az áttételes, mély értelmű *Töretlenül* címmel vonultatta fel a magyar üvegművészek 2023-as tavaszi kiállítását. E tárlatsorozattal a Kiskép Galéria mintegy az üvegművészeti ágazat magyar alkotóinak rendszeres bemutatkozási lehetőséget biztosító, a legújabb munkák bemutatásának teret nyitó, egyszersmind az alkotóterület pillanatnyi állapotát áttekintő, jelenkori tendenciáit megrajzoló művészeti fórumot teremtett. A tárlatsorozat azáltal teljesíti

művészeti küldetését, hogy a kortárs magyar üvegművészet jelenségvilágát a különböző művészgenerációk jelenlétével és a változatos törekvéseket tanúsító művek egymás melletti, együttes bemutatásával reprezentálja. Bár a kiállítók mezőnye nem ítéhető teljesnek – mert általában hiányzik néhány meghatározó jelentőségű mester –, ezúttal is jelen voltak a több évtizede életművüket építő alkotók mellett a népes középgeneráció képviselői, s megjelentek munkáikkal a műveszpályára most készülő vagy a most induló, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem műhelyében tevékenykedő fiatalok is. Ezáltal ez a tárlat pontosan tükröztetheti a jelenkori üvegművészet friss szemlélettel inspirált, mozgalmas, izgalmas alkotásokat termő, jelentős életművek által fémjelzett voltát. Azt, hogy

James CARCASS: Organism 46-B | 2023, melegüveg, 50x50x100 cm

Fotó: Balogh Eleonóra

a nemzetközi terekben a múlt század utolsó harmadában, Magyarországon a nyolcvanas-kelemen évektől kibontakozott stúdióüveg-mozgalomra alapozva hogyan vált az autonóm alkotói törekvések által meghatározott, az üvegműveket az anyag szabad alakításával megformáló alkotói szándék, művészi aspiráció és alkotómódszer dominánssá. Körbepillantva e kollekcióban gyorsan felmérhető volt: a hajdani funkcionális, használathoz kötött, az alkalmazást szolgáló üvegtárgy, illetve a tradicionális díszüveg bár jelen van, de az üvegművészeti korjelenségek jegyében kissé háttérbe szorult a szerteágazó alkotói koncepciók által vezérelt és megformált alkotások együttese mögött.

GONZALES Gábor: Tenger azúr hulláma
Gábor GONZALES: Azure wave of the sea
2013, síküvegből olvasztott, csiszolt, fémformába hajlított üveg,
37x38x4 cm
Fotó: Balogh Eleonóra

A magyar üvegművészet egykori teoretikusa, Varga Vera művészettörténész a húsz évvel ezelőtt megjelent, *Az üveg jelentése* című könyvének zárófejezetében állapította meg: „A 20–21. században az üveg jelentésének vizsgálatakor az eddig megszokott anyag-funkció kettős kiindulás helyett a koncepció-tartalom-kifejezés hármas iránya dominál. Ennek eredménye egy (újabb) paradoxon: az üvegművészek egy része a kézművességtől (craft) mint domináns tényezőtől eltávolodik, más részük az új koncepciókhoz új technikai lehetőségeket fejleszt ki. Mindez azt eredményezi, hogy az üveg egyesíti, de legalábbis közelíti a művészi és a tudományos törekvéseket, s minthogy a craftot helyettesítő gondolat a lényeg, adott esetben a használatiüveg-design, az ún. művészi üveg és az üvegszobor, illetve plasztika az anyag által meghatározott 'elvi' műfaji határokat átlépve kizárólag művészi-gondolati kvalitásával hat.”¹ Ez a művészettörténeti látlelet két évtized múltán is érvényesnek ítéltető: ezt tanúsította a magyar üvegművészek 2023-as tavaszi tárlatának kollekciója is. Az alkotók az esztétikai minőségek felmutatása, a szépség és a különösség megannyi

változatának megtestesítése, felmutatása mellett a szellemi mondanókra, a művekbe foglalt kifejezésekre, az üzenetekre, a jelentésekre koncentráltak. Mindehhez segítséget és inspirációt adhattak a tárlat hívószavai,

DARABOS Anita: Forrás-pont | Anita DARABOS: Boiling point
2023, fa-üveg kompozit, 141x16x16 cm
Fotó: Balogh Eleonóra

tematikai indíttatásokat adó szempontjai: a töretlenségre a fizikai valójában és a lelki szférákban is utaló hivatkozás, vagy a vízre, a hajózásra utaló tartalmi motívumok. Ezek a tényezők az eredendő, a stilisztikai, a formai és technikai tényezők által meghatározott sokrétűséget tovább mélyítették. Magától értetődő, hogy egymás mellett kaptak bemutatóteret a természetelvű, a konkrét valóságmotívumokat megjelenítő-megformáló és az elvont, absztrakt kompozíciók, hogy a geometrikus jellegű alkotások mellett organikus vagy konceptuális munkák jelentésköreit kellett értelmeznünk úgy, hogy nem vonhattuk ki magunkat az érzéki hatások intenzív érvényesülése alól: a zárt kompozíciók szigorú rendje mellett egyszer az áttetszőség, az átláthatóság, a fény által kulminált mű-aura, máskor az ugyancsak a fény által életre keltett színek, az árnyalatok megfoghatatlan finomságokba emelt festőisége varázsolhatta el a befogadót. Mindennek alapja, lényegi eredője a kompakt, nemegyszer egyéni invenciókkal megújított és gazdagított technika volt: a meleg- és a hideg-eljárások megannyi

variációja. E körben az anyagváltozatosságra, illetve anyagkombinációkra hívhattuk fel a figyelmet: arra, hogy az alkotók műveikkel azt is jelezték, az üveggel milyen sokféle matéria kapcsolódhat: s itt a beton-üveg, a fa-üveg, a kő-üveg, a vas-üveg kombinációkra emlékeztethetünk. Ezek a kapcsolódások természetesen nem csupán technikai érdekességekként vagy különlegességekként, hanem egyúttal súlyos tartalmi vonzatokat is hordozó, a tartalmi mondandókat szolgáló alkotómódszer-jellemzőkként jelentek meg.

A technikai sokszínűség mellett a formateremtés gazdag változatossága éltette és avatta elevenné a negyven alkotó túlnyomórészt új, az elmúlt esztendő során készült alkotásainak együttesét. És az üveg fantasztikus megformálási lehetőségeit kiaknázó, az anyag káprázatos, a valóság és az illuzionizmus határterületein egyensúlyozó tulajdonságait kamatoztató formateremtés kapcsán a legfontosabb jellemző gyanánt a plaszticitásról, a plasztikai jellegről, a tér dinamikus birtokbavételéről, áthatásáról kellett szólnunk. Figyelhettünk akár a méretek, a léptékek

TELEGDI Balázs: Rögtönzés | Balázs TELEGGDI: Improvisation
2023, formázott üvegszál installáció, 40x193x60 cm
Fotó: Balogh Eleonóra

BOTOS Péter: Üreges hasáb feketével és pirossal
Péter BOTOS: Cavernous prism with black and red
2023, vágott, csiszolt, ragasztott optikai üveg, 22x29x10 cm
Fotó: Balogh Eleonóra

BALOGH Eleonóra: Töredékes emlékeim 2. sorozat
Eleonóra BALOGH: My fragmentary memories, series 2
2023, fém-oxidos színezés, antik tükör, 79x47,5 cm
Fotó: Balogh Eleonóra

eltérő voltára is: a kézbe fogható, bensőséges atmoszférájú alkotások mellett a hagyományos kisplasztika-forma, a síkba transzponált munkák esetében a táblaképfomátum, és a nagyobb méretű, a kiállítási plasztika, a térberendezés körébe utalható kompozíció is megjelent ebben az együttesben. Lebilincselő volt e kollekcióban, hogy milyen változatos a leleményesen megformált művek térbe helyezésének módozata, milyen különleges, sok esetben meglepő a kompozíciók pozicionálása a tér, a fény, esetenként a tükröződés, vagy az átláthatóság, az átszüremlés, a transzparencia alkotói szándékok által koordinált viszonyai, effektusai között. A legintenzívebb mű-hatások a térbe függesztett alkotások vonzáskörében voltak átékelhetők: a tárlat egyik jelentőségteljes szövege a lebegő munkák hangsúlyos jelenléte volt. De mindent összevetve: a domborművek és a térbe illesztett alkotások eredendő, meghatározó jellemzőjeként az intenzív plaszticitást emelhetjük ki. És mindezek, a technikai és formai jellemzők számbavételét követően hosszan értekezhetnénk a tárlat által körvonalazott művészeti összkép koncepcionális, gondolati vonatkozásairól, a művészeti tükröztetés valóságreflexiójáról – de egy kiállításismertető keretén belül itt csak az általánosságokra hivatkozhatunk: természetféltésről, transzcendens és tragikus életérzésekről, biztos pontok kereséséről és a bizonytalanságok félelméről, a tehetetlenségre készítő abszurdításokról, a szépség áhításáról és a sérülések és csonkaságok fájdalmaról szólhatunk.

KÖBLITZ Birgit: Die Überfahrt – Átkelés
 Birgit KÖBLITZ: Die Überfahrt – Crossing
 2022, mattított, festett, montírozott üvegcsovek, formába olvasztott polírozott üveg, sodrony, zsinór, 120x90x72 cm
 Fotó: Balogh Eleonóra

LENDVAI Péter Gergely: Pendulum – Inga és Maze-labirintus
 Péter Gergely LENDVAI: Pendulum – Pendulum and Maze
 2017/2023, szabadon formált hutaüveg, sárgaréz, homokfújt színes üveg, 20x16 cm, az alsó tárgy átmérője 50 cm
 Fotó: Balogh Eleonóra

Bevezetőnkben Varga Vera művészettörténész egyik múltbéli megállapítását idéztük, befejezésül a jelenkori magyar üvegművészet egyik legavatottabb interpretátora, Bodonyi Emőke művészettörténész egyik, a beszédes *Kitágult határok* című tanulmányának arra az újabb tendenciákat áttekintő részletére hivatkozunk, amely ennek a 2023-as tavaszi üvegművészeti tárlatnak is összegző konklúziója lehetett: „[...] az üvegből készült tárgy a képzőművészethez hasonlóan szellemi üzenetet hordozhat, és a gyönyörködtetés mellett az adott kor, életérzés közvetítője is lehet.”² Valóban: dús szellemi üzenetekkel gyarapodhattunk, mélyreható esztétikai élményekkel gazdagodhattunk, s az oly ellentmondásos jelenkorunk jelenségeivel szembesülhettünk a magyar üvegművészek legújabb termésének pesthidegkúti tárlatán.

WEHNER Tibor
 művészettörténész

(Töretlenül – 5. GlasSpring kortárs üvegművészeti kiállítás. Klebelsberg Kultúrkúria, Budapest, 2023. április 27. – május 25.)

1. Varga Vera: *Az üveg jelentése*. Budapest, 2002, 149.
2. Bodonyi Emőke: *Kitágult határok*. Gondolatok a kortárs üvegművészetről. *Art Limes*, 2013/2, 107.

A szöveg a kiállítás megnyitóján elhangzott bevezető szerkesztett változata.

„A hagyományos és a kortárs dialektikája...”

GYULAI NATÁLIA ÖLTÖZÉKTERVEZŐ IPARMŰVÉSZ
WONDERFUR SZŐRMEKOLLEKCIÓJÁRÓL

A kultúrtörténetben az első öltözeteket a prehisztorikus népek a primer környezetükben elérhető, elejtett vagy elhullott vadak bőréből és szőréből nyerték. Az ember miután felismerte, attól kezdve intenzíven művelte, majd folyamatosan fejlesztette a szőrme kidolgozásának és a gyapjú elkészítésének módját, illetve az abból készített kelme szabásának technikáját.¹

Egy fiatal tervező érdeklődését is a szőrme, egész pontosan a műszőrme szabásra és varrásra alkalmas,

egyedi anyaggá alakításának lehetősége keltette fel. Gyulai Natália öltözettervező iparművész 1998-ban, Finnországban kezdett ezzel az anyaggal dolgozni, amikor Helsinkiben, UIAH- (University of Art and Design) ösztöndíjasként folytatott tanulmányokat. Ennek nyomán, 2000-ben a Magyar Iparművészeti Egyetemen (ma: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, MOME) készített

GYULAI Natália: Télikabát a Wonderfur kollekcióból
Natália GYULAI: Winter coat from the Wonderfur collection
2015, 100% modakril, wonderfur technika, 120x60 cm
(a NATI 100% Pure Idea márka 15 éves fennállására készült kollekció)
Fotó: Almási Jonathan Csaba

GYULAI Natália: Szoknya és clutch (retikül) a Wonderfur kollekcióból
Natália GYULAI: Skirt and clutch (handbag) from the Wonderfur collection
2015, 100% modakril, wonderfur technika, szoknya: 70x40 cm
(a NATI 100% Pure Idea márka 15 éves fennállására készült kollekció)
Fotó: Almási Jonathan Csaba

GYULAI Natália: Télikabát a Wonderfur kollekcióból | Natália GYULAI: Winter coat from the Wonderfur collection
2015, 100% modakril, wonderfur technika, 120x60 cm (a NATI 100% Pure Idea márka 15 éves fennállására készült kollekció)
Fotó: Almási Jonathan Csaba

diplomakollekciójában tovább vizsgálta az eltérő jellegű materiák rétegezésének módját, és azokat gazdagon vegyítette a legkülönbözőbb díszítési technikákkal. Ezek közül a hímzés, illetve a műszörmével való kísérletezés azóta is tervezői tevékenységének fókuszában áll. Mestere Sárváry Katalin textilművész, ruhatervező iparművész volt, akinek szemlélete iránymutatást jelentett számára a későbbiekben is. Már diplomamunkája is kiforrott művészt sejtet, ahol az erős, individuális jelleg mögött direkt vagy indirekt módon tűnnek fel a Távol-Kelet művészetének vizuális kifejezési formái. *„Akkoriban az ázsiai művészetek nagyon foglalkoztattak. Egészen pontosan az ázsiai és az európai ízlésvilág közötti párhuzamok, valamint az ellentétek érdekes párbeszéde izgatott a divat vetületében.”* Az anyaghasználat, a színekkel, a díszítésekkel és a változatos szabásvonalakkal való következetes kutatások mives kivitelezésű eredményei számos, igen rangos elismerést nyertek el a kortárs divattervezés hazai és nemzetközi terében, ezeket e szöveg terjedelmi korlátai miatt nincs mód mind felsorolni. Annyi bizonyos, hogy az első és az egyik legfontosabb ezek közül a Japánban rendezett 4th World Fashion Contest, Gifu (1996), ahol 15 ezer nevező közül hozta el a zsűri elnöke, Gérard Pipart – a Nina Ricci divatház vezető tervezője – által odaítélt díjat. A művésznő ekkor mindössze huszonegy éves. Nem sokkal ezután az akkor még a Budavári Palotában lévő Ludwig Múzeum kérte fel önálló kiállításra. Közismert, hogy ez az intézmény szinte kizárólag képzőművészeti produkciókat mutat be a világ

GYULAI Natália: Rövid télikabát és clutch (retikül) a Wonderfur kollekcióból (részlet) | Natália GYULAI: Short winter coat and clutch (handbag) from the Wonderfur collection (detail) | 2015, 100% modakril, wonderfur technika, a télikabát teljes mérete: 70x60 cm (a NATI 100% Pure Idea márka 15 éves fennállására készült kollekció)

Fotó: Almási Jonathan Csaba

minden tájáról. Azonban Baksa Soós Vera, a *CHINaRT* című, 2003-ban életre hívott, nemzetközi festészeti kiállítás kurátora felfigyelt a kivételes tehetségű alkotó ázsiai ihletettségű munkáira, és az akkori főigazgató figyelmébe ajánlotta. A nyitott szemléletű Néray Katalin² ezt pozitívan fogadta, és felülírva az addigra már rögzített éves programot, személyesen hívta meg őt. Feltehetőleg Gyulai Natália volt az első divattervező, aki itt mutathatta be kollekcióját *CHINaGOWN* címmel. Alig egy évtizeddel ezután elnyerte a *Magyar Formatervezési Díjat* (2014). Majd ő lett *az év textilművésze* a Szombathelyi Képtárban rendezett, nagy múltú Nemzetközi Textilművészeti Triennálén (2015).

Sokféle ösztöndíja közül a szintén korán elnyert Kozma Lajos kézműves iparművészeti ösztöndíjat (2001–2003) és a Magyar Művészeti Akadémia évekre szóló ösztöndíját tartja a leglényegesebbnek. Ez utóbbinak az első évfolyamában dolgozhatott három éven keresztül. A nyertes pályázatában felvázolt munkaterv alapkonceptiója a *wonderfur* nevű technika fejlesztése volt.³ Az MMA-programban mind a negyedéves beszámolók témavezetőit, mind az ösztöndíjas művész kollégákat lenyűgözte a háromhavonta bemutatott, vadonatúj, innovatív és már készre varrt, hordható ruhák mennyisége és minősége. E sorozat darabjai, általában végtelenül egyszerű, az 1930-as éveket idéző, szigorú és elegáns vonalvezetésre íródtak. A tervező kiváló ízléssel választotta a neutrális formákat ahhoz a vibrálóan izgalmas anyaghoz, melyet ő maga a ruhákhoz egyenként, időben is számottevő kézművesmunkával készít. Ennek kiindulását az jelenti, hogy a különleges színű műszörméket sűrítve-préselve sorokba rendezi és érdekes tartású felületté alakítja. Ily módon egy olyan „szövet” keletkezik, amely bár jellegében szövött anyaghoz hasonlít, de csupán valamelyest válik alkalmassá a szabásra és varrásra. Hiszen ez a meglehetősen rusztikus „kelme” szinte kezelhetetlen még egy jól képzett, nagy gyakorlattal rendelkező varrónő számára is. A művésznő sok-sok kísérlet után mégis tudja ezt alakítani, szabni és varrni, amihez nagymértékben hozzájárulnak ez irányú, speciális tanulmányai, melyeket az Iparművészeti Egyetemre való felvétele előtti évben, az óbudai Könnyűipari Műszaki Főiskolán folytatott egy éven át. Az eddigiekben még csak az alapanyag előállításának technikáját vázoltam, holott ez mindössze töredékét adja a ruha számára készített kelme megjelenésének. A művésznő a színeket és tónusokat oly módon manipulálja – keveri, melírozza, mintázza –, hogy különböző rajzolatok keletkezzenek a felületek bizonyos részein. Ezek helyenként absztrakt foltként, másutt figurális formaként, mi több finom tónusokkal, például egy patás állat lábaként jelennek meg. Tanúi lehetünk annak, ahogyan egy kivételes tehetségű öltözkéztervező

iparművész festőművészi attitűddel viszonyul már a ruhái alapanyagához is. A színeket egy-egy modellen belül fegyelmезetten alkalmazza; esetenként az öltözék marad egy színben, máskor vegyítve, de leginkább csak két-négy színből adódnak össze. Ezek komponálásának módja is figyelemre méltó, hol egészen finom, *tone in tone*, hol karakteresen eltérő színek állnak együtt, különböző, akár egymással ellentétes hangulatokat teremtve. A klasszikus, az állatvilágban fellelhető hófehér, fehér-fekete, okker-fehér, szürke-fekete, verlaufos vagy határozott vonalban elválasztott színpárosítások mellett egészen meghökkentő, napsárga-mézbarna-brillantrózsaszín-fekete, türkiz-fehér-fekete, kék-okker, illetve fehér-vörös kompozíciókkal is találkozunk. Az öltözékeket kiegészítő, kifejezetten alkalmi vagy nagyobb, mindennapi használatra alkalmas táskák főnézete minden esetben nagyon egyszerű, négyzetes vagy téglalap alakú forma, amelyeken már-már plasztikai értékűvé válik a különleges kiképzésű, egyedi kelme szigorúan strukturált vagy lezserül szabadon hagyott szőrmejellege. A kabátokhoz, szoknyákhoz és

különleges nadrágokhoz társított darabok – más minőségű, kereskedelmi forgalomban elérhető anyagokból készült blúzok, harisnyák, cipők és nadrágok – mindig szolidak, a fő kelme alárendeltjeként egyetlen színben vagy legfeljebb egészen finom mintázattal teszik teljessé a látványt; fekete alapon hajszálvékony, fehér négyzethálával, fehér alapon fekete, azonos méretű és formájú, ismétlődő motívumokkal, illetve ez utóbbi minta feketében lévő, áttetsző változatával. A mozgalmas faktúrák és textúrák izgalmas variációi tárulnak elénk, még akkor is, ha egy-egy sorozaton belül a színek változatlanok.

Visszatekintve arra az alig két évtizednyi időszakra, amiben a művész az egyetemi tanulmányaitól kezdve felépítette ezt a nagyívű munkásságot, cseppet sem csodálkozhatunk azon, hogy Gyulai Natáliára már a diákéveiben felfigyelt a nemzetközi divatszakma. Természetesen ez sem történt automatikusan, hiszen mindehhez a kimagasló, kreatív alkotómunkán túl elengedhetetlen volt műveinek folyamatos, magas színvonalú dokumentálása, rendszerezése és

GYULAI Natália: Nadrág és kiegészítő a Wonderfur kollekcióból
 Natália GYULAI: Trousers and handbag from the Wonderfur collection
 2019, 100% modakril, wonderfur technika, nadrág: 110x40 cm
 (az MMA Művészeti Ösztöndíjprogram keretében készült kollekció)
 Fotó: Almási Jonathan Csaba

GYULAI Natália: Télikabát a Wonderfur kollekcióból
 Natália GYULAI: Winter coat from the Wonderfur collection
 2019, 100% modakril, wonderfur technika, 110x40 cm
 (az MMA Művészeti Ösztöndíjprogram keretében készült kollekció)
 Fotó: Almási Jonathan Csaba

kommunikációja – különös tekintettel a pályázati tevékenységre, ami a határainkon túlra is kiterjedt és máig lényeges az alkotó életében. Azonban az írott és elektronikus sajtóban való számos publikáción és az egyedi megrendelések teljesítésén túl szükség van az aktív és folyamatos jelenlétre a kortárs divat elérhető piacterén is. Ezért a művésznő néhány kollégájával alapított egy bemutatótermet, melyet egy kis méretű budai helyiségben rendkívül igényesen alakítottak ki

GYULAI Natália: Szűkített télikabát és kiegészítő a Wonderfur kollekcióból
Natália GYULAI: Slim-fit winter coat and handbag from the Wonderfur collection | 2019, 100% modakril, wonderfur technika, 120x40 cm
 (az MMA Művészeti Ösztöndíjprogram keretében készült kollekció)
 Fotó: Almási Jonathan Csaba

azzal a céllal, hogy minél több érdeklődőhöz eljusson az általuk kreált különleges darabok üzenete. Emellett aktívan részt vesz bizonyos, számára fontos programok utógondozásában is. A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete 2023 elején nagyszabású eseménysorozatban mutatta be a nagyközönségnek az évekre szóló ösztöndíjprogram nyertes évfolyamainak munkáját. A könyvbemutatók, kiállítások és kerekasztal-beszélgetések között Tamás Ildikó PhD, folklórkutató, kulturális antropológus szervezésében alakult ki egy érdekes diskurzus, melyre Gyulai Natália meghívást kapott. Ennek címe: *A hagyományos és a kortárs dialektikája a divattervezésben*. Szívesen vett részt a szakmai beszélgetésen, mert többek között az is foglalkoztatja, hogy a jövőben hogyan tudná a magyar kultúra hagyományait beilleszteni a kollekcióiba úgy, hogy azok az ő tervezői egyéniségét tükröző ruhák szerves részévé váljanak. Ezenfelül a fent bemutatott *wonderfur* technika további fejlesztése van még napirenden, ennek keretében Gyulai Natália különleges alkalmi ruhák elkészítését tervezi. Végül még egy további, nem mindennapi projektjéről is szólnunk kell: a jövőbe mutató METALOVEJACKET-ről⁴. A művésznő elmondása szerint a nemzetközi luxusmárkák esetében már létezik, de a hazai divat területén szinte egyedülállónak mondható a kezdeményezés, hogy egy ruhatervező NFT-öltözeteket⁵ értékesítsen. Ez lehetőséget nyújt arra, hogy a vásárló virtuális 3D modellek segítségével válassza ki a kívánt szettet, majd digitális tulajdona mellé a szokványos, fizikai formában is megkapja a kívánt ruhadarabot.

Sajátos kreációi legfőbb jellegzetességéről így vallott a művész: *„Szeretem a természetes dolgokat, de azt is, ha valami nagyon meg van munkálva, akár csak egy részletében, illetve ha van a kollekción belül valami olyan minőség, ami ebből a kettősségből fakad.”* Gyulai Natália invenciózus, folyton megújuló, kutató-kísérletező alkat. Alig két évtizedes, eddigi életművében már is csodálatra méltóan nagy ívet sikerült vonnia az ember legősibb öltözkékének jellege és a 21. század divattervezésének legújabb tendenciái között.

F. OROSZ Sára

művészetelméleti kutató

1. A *Chercheni ember* 5000 éves, európai, illetve kaukázusi típusú lelet. A magas férfi jól szabott, hosszú, kabátszerű gypjú felöltőt és finoman kidolgozott, bőrcsizmát visel. (A mai Kína területén, a sós homokba temetve sok hasonló, igen jó állapotban lévő test maradt fent.) A témáról bővebben lásd: Varga Csaba: *Jel, jel, jel, avagy az ABC harmincezer éves története*. FRÍG Kiadó, Pilisszentiván, 2001, 55.

2. Néray Katalin (1941–2007) Széchenyi-díjas művészettörténész, 1993 és 2007 között a Ludwig Múzeum igazgatója.

3. A szerző ebben az időszakban az MMA Művészeti Ösztöndíjprogram

Iparművészeti és Tervezőművészeti beszámolóinak egyik témavezetője volt. 4. Bővebben erről e folyóirat 2023/2. számában, a *Hírek* rovatban olvashatnak.

5. Az NFT (Non-Fungible Token), vagyis a „nem helyettesíthető token” egyedi digitális tartalmak birtoklását teszi lehetővé. Egyedi azonosító kulccsal ellátott adategység, amely blokkláncon tárolva segíti a nálunk lévő alkotás egyediségének igazolását, mivel nem lehet kétszer ugyanazt a kódot előállítani. A vásárlások nyoma a kód segítségével megőrizhető, a tranzakciók nyomon követhetőek.

Visszatekintés

LŐRINCZ GYŐZŐ KIÁLLÍTÁSA A KECSKEMÉTI KÁPOLNA GALÉRIÁBAN

Lőrincz Győző igen szerényen kerámiatervező művésznek nevezi magát, holott valójában szobrász, aki a kerámia anyagaiból alkot. Nem használati tárgyakat készít, hanem plasztikákat – a modernitás és a konceptualitás tanulságait alkalmazva művészetében.

Több mint hat alkotói évtized áll mögötte, és közben közel negyven évig tanárként is működött – a mai keramikusok több nemzedéke is tanítványa volt.

Pályakezdekéskor a festészet, a grafika és a díszítőszobrászat volt a meghatározó, és egy kiváló mester: Borsos Miklós, akinek alkotói, emberi minősége nagy hatással volt tanítványaira, így Lőrincz Győzőre is.

A korszak is fontos szerepet játszott az alkotói attitűd formálódásában. A forradalom utáni cenzúra fellazult, Sztálin halála után meghírdették a békés egymás mellett élés politikáját, enyhült a hidegháború, 1962-ben Picasso nemzetközi Lenin-békedíjat kapott, a szocialista realizmus kizárólagos uralma háttérbe szorult. Lőrincz Győző

1964-ben diplomázott a Magyar Iparművészeti Főiskolán. Ez az időszak a modernizmus újrafelfedezése volt a hazai művészetben, ami nagyon határozottan jelentkezett az építészetben és a formatervezésben. A most oly divatos retró hazai bölcsőjének időszaka ez, a konstruktivitás, a dekorativitás, az expresszivitás és a monumentalitás térnyerése.

LŐRINCZ Győző: Az emlékezés lapjai XIV.

Győző LŐRINCZ: Pages of remembrance XIV

1988, öntött, színezett, félporelán, 22x23 cm

Fotó: Golovics Ferenc

LŐRINCZ Győző: Athéni emléké | Győző LŐRINCZ: Memory of Athens

2016, öntött, mintázott, mázas porcelán, 1240 °C, 39x16x27 cm

Fotó: Golovics Ferenc

A hatvanas évek végén itthon is elindult a szimpóziummozgalom. A kerámiában 1969 a kulcsévszám és Siklós a helyszín. A siklói Kerámia Symposion alapítói között ott találjuk Lőrincz Győzőt is. A hazai művészet megújulásának egyik fontos összetevője volt a szimpóziumok keretei között folyó munka. A szabad kísérletezés mint alapelv és a nemzetköziség révén ezek az alkotótáborok a külföldi új művészeti áramlatok, a másfajta gondolkodásmód és megfigyelések hazai betagozódásának

LŐRINCZ Győző: Fehér plasztika | Győző LŐRINCZ: White sculpture
 1976, épített, mintázott, mázas samott, 59x14x14 cm
 Fotó: Golovics Ferenc

LŐRINCZ Győző: Organikus kavicsplasztika
 Győző LŐRINCZ: Organic pebble sculpture
 1972, mázas majolika, 68x20x20 cm
 Fotó: Golovics Ferenc

terepei voltak, melyek révén aztán kifelé is nyíltak utak a hazai alkotók számára.

Mindennek szerves folytatása lett a magyar kerámia-művészetben az 1975(1977)-ben létrehozott kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió, ahol több ízben is dolgozott ösztöndíjasként Lőrincz Győző.

Következetes művész.

Sem a használatitárgy-alkotás, sem a látványon alapuló figurativitás nem érdekli. A kulcsszó az ő esetében a forma. De nem önmagáért való alakzatként hozza létre formáit. Filozofikus üzeneteket mond el, érzéseket, gondolatokat ébreszt – ciklikusan vissza-visszatérő formáit újabb és újabb súlypontokkal látja el. Szellemi párbeszédre készítet, de soha nem illusztrál.

Sorozatokat alkot.

A kecskeméti Kápolna Galériában rendezett életmű-kiállításán bemutatott művekből a legkorábbiak a *Csőves oszlopok* 1965-ből. Toronyszerű építményeinek ezen első darabjai a korszakra jellemző konstruktivizmus sajátos átiratai, architekturális plasztikai kísérletek. Pozitív és negatív formák térbeli megjelenítései, melyeket egyszerre jellemez a nyitottság és összefogottság. A Franciaországban alkotó, korán elhunyt, jelentős magyar szobrász, Pátkai Ervin is ilyen irányban kísérletezett, de ő kicsit később jutott ezekre a formai konzekvenciákra.

A hetvenes éveket a tárlaton a kubizmus egyik nagyon finom Lőrincz-átirata, a *Fehér plasztika* képviselte, illetve az organikus formák felfedezése felé tett kitérés két szép darabja a *Kavicsplasztika* sorozatból. Az alkotó ciklikus gondolkodását jól jellemzi, hogy a 2020-ban készített *Az igazság fekete dobozai* műegyüttes milyen érdekesen utal vissza az organikus formákra. A hetvenes évek alkotásai erőteljes, a nőiséget megidéző alakzatok, a fekete dobozok viszont már életünk elhasználdott darabjainak költözés előtti bedobozolt halmazai – geometrikus hasábköbe gyömöszölt kavics-roncsok.

LŐRINCZ Győző: Az igazság fekete dobozai I–VI.

Győző LŐRINCZ: Black boxes of the truth I–IV

2020, épített samott és mázas majolika, 1200 °C, 37x71x16 cm

Fotó: Golovics Ferenc

LŐRINCZ Győző: Csíkos plasztika | Győző LŐRINCZ: Striped sculpture
1984, öntött, színezett porcelán, 24x13x13 cm

Fotó: Golovics Ferenc

A leggazdagabb merítést az 1980-as évek anyagából láthattuk. A legismertebb, a *Meditációs tárgy* sorozat, melyet talán a legtöbben elemeztek. Elvont, szabályos, geometrikus alapformák, a gúla, a kúp a gömb, a henger sorakoznak fel, rajtuk egy teljesen más formanyelven fogalmazott, másik műfajból átemelt eszközökkel leképezett rajzos, színes világ. A kontraszt, mely más sorozatoknak is alapvető sajátossága lesz, izgalmas és talányos pluszjelentéssel ruházza fel a tárgyakat. A leghangsúlyosabb jel-elem az emberi arcél. Körülötte hurkok, hálók, csigák, nyilak, csíkok és kacskaringók változatos és kusza halmaza. Vajon a tárgy gondolkodik az ember felől, vagy fordítva? A prekolumbián Nazca-vonalak enigmatikusságát érzékeljük, és amíg a talányon gondolkodunk, már be is vonódunk a különleges interakcióba. Maga a sorozat-elv is „duplafenekű”, hiszen a gondolatmenet kibontását is jelentheti, de a minden mindennel való összekapcsolódás is a sorozatból adódó lehetőség.

A kocka alapformából építkező két sorozat a *Periódus* és a *Kettős beavatkozás*. Az íves vonalak és a zárt kubus kontrasztja a térben teljesebb ki. A kubusok már a fizikai

valóságukban is kinyílnak. (Ennek továbbgondolását majd a *Negatív formázással* folytatja.) Egy mozdulat, egy folyamat analizálását látjuk először egy, majd két szemszögből is, melynek tartalmát, értelmezését mi tesszük hozzá a látványhoz. Az ember életciklusától egy lélegzetvétel folyamatáig bármire gondolhatunk.

A *Jelképek* és a *Jelzőplasztikák* íves, organikus, lágyabb formáit egyesíti a *Meditációs tárgyak* vonalszimbólumaival a *Meditációk a vonalról* sorozat. Az erőteljes vörösön vibráló

LŐRINCZ Győző: Térmodulátor | Győző LŐRINCZ: Space modulator
1976, épített, mintázott terrakotta, 1200 °C, 18x18x18 cm
Fotó: Golovics Ferenc

fehér vonalakzatok élénkebb, mondhatni, vidámabb érzelmi töltést adnak hozzá a meditatív párbeszédhez. Ez a játékos attitűd a *Csíkos plasztikáknak* is sajátja, ahol a párhuzamosok, a csíkok kontrasztálódnak az íves, szinte puha, párnázott formahalmazokkal.

Külön világ az életműben *Az emlékezés lapjai* sorozat. Egyértelmű a visszanyúlás a festészeti, grafikai kezdetekhez. Finom színharmóniák, foltok, gesztusok és vonalak kavarnak a kerámialapokon. A rajzolatok közül több is a meditációs sorozatból átmentett jel, de felbukkannak hagyományos rajzi ábrázolások, emberalakok is. Felszabadult, lendületes színek és formák. De a titok itt is jelen van. Vajon milyen emlékek ezek? Az alkotó emlékei? Közös emlékezetünk darabjai? Az emlékezés pszichológiájának értelmezései? Nem tudni, de „kénytelenek vagyunk” elgondolkodni felőle.

Újabb sorozat a kilencvenes években a *Lágykristályoké*. Már maga a névadás is ellentmondás, kontraszt. A kristályszerkezet síkok, lapok, szögek alkotta merev alakzat, de itt ezek a síkok és élek ellágyulnak, megszelídülnek és finom, lágy zöld színt kapnak – élő organizmussá válnak, életre kelnek.

LŐRINCZ Győző: Vármesék I-II-III. | Győző LŐRINCZ: Castle tales I-II-III
2017, épített, mázas samott, méretek balról jobbra: 44x20x15 cm, 30x15x13 cm, 37x15x12 cm
Fotó: Golovics Ferenc

A 2010-es években több érdekes sorozat születik. Ezek közül az alkotó nagy kedvence a *Fej-sorozat*. Az organikus, színezett, mázazott, rajzolt mintázatú fejekből szerkezetek, konstrukciók, gondolati struktúrahalmazok bontakoznak ki kézzel fogható valóságként. Az elnevezések adnak némi segítséget a mértanias alakzatok nyelvén megfogalmazott képlékeny gondolatáramlatok megfejtéséhez. Megint az ellentétek együttese, egymást kiegészítő formaharmóniája érhető tetten.

2018-ban a toronyalakzatok foglalkoztatták Lőrincz Győzöt. A hatvanas évek csöves oszlopaira visszatekintő alkotó új hangsúlyokkal, új formai megoldásokkal új olvasatokat ad a felmagasodó struktúráknak.

Váza-titok sorozatában a szépen ívelő, hullámzó körvonalú, felnyúló váza-idolokban emlékhalmazok bukkannak fel – gyermekkorunk építőjátékai, antik épületromok, városrészletek – kinek-kinek képzelete szerint.

A *Kerámiakertészetek* organikus, hangsúlyos magömbjéből színes, különös növénystruktúrák magzanak fel.

A *Vármesék* egyértelmű visszanyúlás a konstruktivizmushoz, de sajátosan organikus képzetet keltő épületek,

strukturált szövevény-tornyok ülnek a szabálytalan alakú tömör várhegyeken. Romok? Szerkezetek? Ahány néző, annyiféle a mese.

LŐRINCZ Győző: Meditációk a vonalról VIII.
Győző LŐRINCZ: Meditations on the line VIII
1982, öntött, színezett kőedény, 21x12x10 cm
Fotó: Golovics Ferenc

LŐRINCZ Győző: Pablo tornya | Győző LŐRINCZ: Pablo's tower
2021, épített, mintázott, mázas samott, 112x34x38 cm
Fotó: Golovics Ferenc

A toronysorozat 2021-ben a kubizmus és Pablo Picasso előtt tisztelgő *Pablo tornyában* csúcsosodik ki – két, kicsit korábbi fehér-színes mázú előzmény, no meg az 1976-os *Fehér torony* után. Lenyűgöző méretű, forma- és színvilágú betetőzése a hat évtizeden átnyúló ciklusnak.

Lőrincz Győző derűs, szeretettel teli ember, sok humorral és játékosággal, melyet a színek, a formák, a harmóniák, a mozgás, a ritmus nyelvén átad nekünk a plasztikáiban. Ugyanakkor filozofikus alkat is, aki szellemi, lelki valóját úgy testesíti meg a kerámia anyagának közvetítésével, hogy egyértelműségek közlése helyett az ellentétpárok és a titokzatosság eszközeit is felhasználva befejezetlen mondatokat hoz létre művészetében, melyek feloldása, megértése, befejezése ránk, a művek nézőire vár.

URBÁN Ágnes
művészettörténész

(Visszatekintés. Lőrincz Győző keramikumművész kiállítása.
Kápolna Galéria, Kecskemét, 2023. április 5–21.)

A cikk a kiállítás megnyitóján elhangzott szöveg szerkesztett változata.

Secreto – Titok

A MAGYAR KORTÁRS NARRATÍV ÉKSZER MEGJELENÉSE VALENCIÁBAN

2023 áprilisában rendezték meg Valenciában a *Melting Point* (Olvadáspon) című eseménysorozatot, melyet a Valenciái Művészeti és Design Egyetemen (Escola d'Art i Superior de Disseny de València – EASD Valencia) működő művészeti ékszer szak szervez 2012 óta. Kétévente rendezik meg a kortárs művészeti ékszerekről szóló napokat, a pandémia miatt az idei a hatodik volt a sorozatban. Hasonlóan a Kortárs Ékszerhét Budapest / Budapest Jewelry Week – BJW sorozathoz, nemzetközi résztvevőket is bevonnak, így valóban kitüntetett olvasztótégellyé válnak négy napra Valencia szűk utcái. A részvétel nem díjhoz kötött, az egyetem oktatóiból álló szakmai zsűri válogatott a jelentkezők közül. Idén több mint 29 helyszín: egy-egy bolt, kirakat, galéria, elhagyott arab fürdő és múzeum változott át ékszerdobozzá a nézők szeme láttára.

A mi kiállításunk ötletéhez a doktori kutatásom¹ adott inspirációt. A különleges csoportos tárlat keretein belül a magyar kortárs narratív ékszer színterének egy szeletét tizenkét alkotó mutatta be. A kiállítás a *Secreto* (Titok) címet kapta.

Izgalmasnak találom az ékszer és a titok fogalmának találkozási pontjait. Ékeink eredendően szolgálnak eszközként arra, hogy emléket állítsanak. Amulettbe, talizmánba zárjuk legféltettebb kincseinket, így megőrizzük őket az örökkévalóságnak, de legalábbis addig, amíg a jelenlévők számára értelmezhető a jelentéstartalom.

A kiállítás helyszíne egy egészen új művészeti tér, a Helen Ritz Galéria volt, mely a turisták által különösen kedvelt útvonalon, az óváros szívében található. A steril fehér térben, kihajtott fekete dobozokon installáltuk

Secreto című kiállítás (részlet) | Show titled 'Secreto' (exhibition photo) | Helen Ritz Gallery, Valencia, 2023

Fotó: Piti Marcell

a tárgyakat, így maga az installáció is a címre reagált. A cél az volt, hogy a nézőket egy közös kincsvadászatra invitáljuk, ahol a megfejtés a tárgyak üzeneteiben rejlett. A titkok sokféleképpen olvashatók voltak, anyaghasználat és rejtett tartalom mind különös értelmezési hálót feszített a tárgyak közé.

BÖRCSÖK Anna: María III. nyakék | Anna BÖRCSÖK: María III, necklace 2022, újrahasznosított kávésdoboz, telefonfólia, akril, plexiüveg, rozsdamentes acél, 47 cm
Fotó: Szentesi Balázs Imre

A saját tárgyait többféle módon mesélték a nézőknek. Az újrahasznosított konzervdobozok a viselőnek és a nézőnek is mást üzennek. Csak az ékszer tulajdonosán múlik, hogy felfedi-e a belső, rejtett titkot. A bontatlan, sorozatgyártott termékekből alkotott ékszerek a viselőt a bennük rejtő üzenettel azonosítják. Az eldobott, üres dobozok új életre keltek, és kitüntetett pillanatoknak állítanak emléket. Pávatoll, rókabőr, törött telefonvédőüveg, haj, piros csipkealsó, mind a jelentéktelenség elfeledett szemétdombjáról kiemelve válik újra értékké. Tizenkét titok, amely mind rejtett módon kapcsolódik a többi meghívott alkotó tárgyához.

Tóth Zoltán *Ujjak* című brossa is aktívan bevonja a néző fantáziáját a játéktérbe. A hófehér corianból realizisztikusan faragott éken hosszú körmű kecses női ujjak matatnak. Pikáns valósága előtt a nézők szemérmesen pironkodtak. A tárgy egy részletet fed fel egy múltó pillanatból, de a nézőtől függ, mit lát bele. Csak rajta múlik, hogy hogyan egészíti ki a szűkre vágott képet. A történet a saját titka marad. A vágy és az érzékiség dombra ül, és minden pillanatban várja gyanútlan áldozatát.

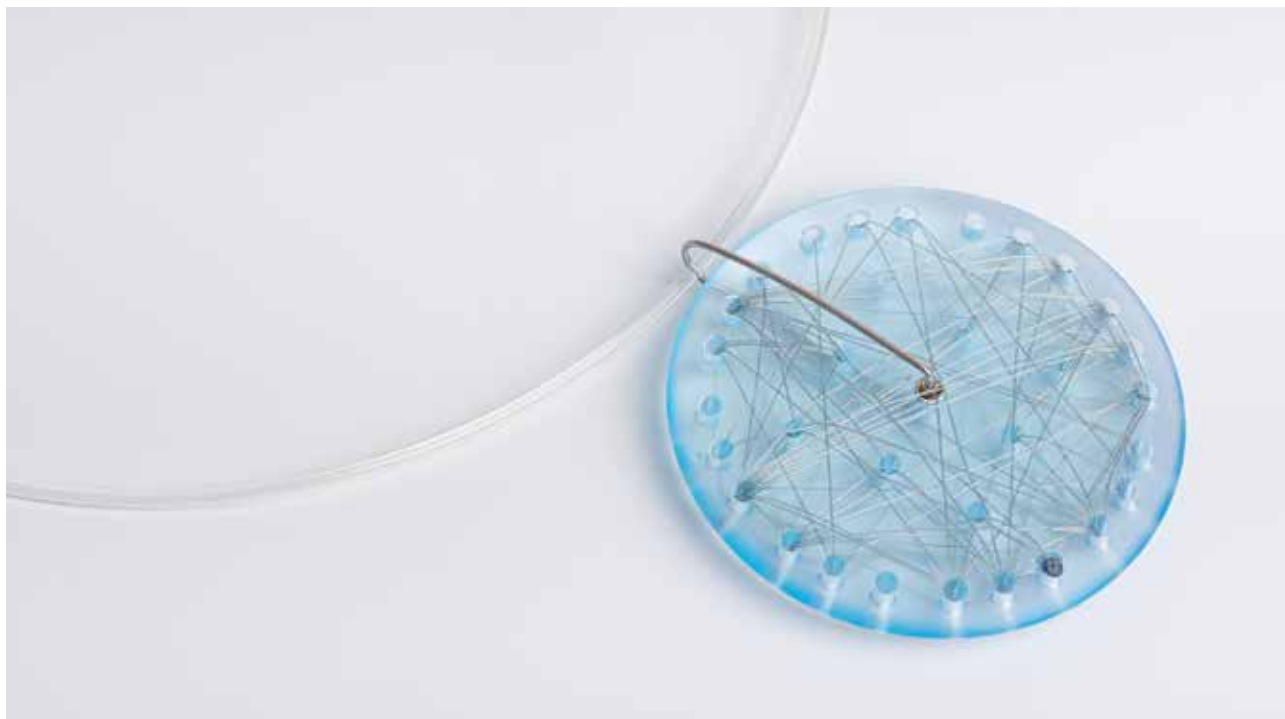
Hasonlóan realizisztikus Huber Kinga *Abszurd* sorozatából kiragadott tárgya. A *Fellowship* (Közösség) ezüst ujjék egy jól ismert gesztus pillanatát örökíti meg. Kisujjunkat összefűzve gyerekkorunkban becsületszavunkat adtuk az akkor felbecsülhetetlenül fontos ígéret megtartására. Második bőrként tudjuk viselni együtt valakivel, aki sorsközösséget vállal velünk. Itt is a néző teszi hozzá a saját értelmezését a tárgyhoz, az a viselők által kel életre.

Roskó Mária *(un)limited freedom* sorozatának gesztus-tárgyai is kilépnek az ékszer megszokott keretei közül, határokat feszegetnek. Alternatív író- és festőszerszámokat hozott el, melyek egy tűnékeny performance eszközei. Nyomot hagynak különböző felületeken, hasonlóan a pecsétgyűrűhöz, ám a kapcsolat a testtel már nem egyértelmű. Hol vannak az ékszer határai? Mitől válik az ékszer ékszerré?

Harsány Patrícia máshogy válaszol erre a kérdésre. *Re_Object* sorozatának újraértelmezett pillanat-tárgyai az alapanyagok fesztelen játéka által az elfeledett emléktöredékeket idézik meg új ékszerként. Karperec, gyűrű, bross áll elénk a már nem használt vagy eldobott hétköznapi tárgyak részleteiből. Ma már bármiből lehet ékszer?

HARSÁNY Patrícia: Diamond Brush (Gyémánt-kefe) a *Re_Object* sorozatból
Patrícia HARSÁNY: Diamond Brush from the *Re_Object* series 2021, kefe, kő, 5x3x2 cm
Fotó: Szentesi Balázs Imre

VÉKONY Fanni: Cifra – Orilla del río nyakék | Fanni VÉKONY: Fancy – Orilla del río, necklace
 2023, plexiüveg, horgászzsinór, ezüst, Ø 6,5 x 1,3 cm, függesztés: 45 cm
 Fotó: Szentesi Balázs Imre

TÓTH Zoltán: Ujjak brosz | Zoltán TÓTH: Fingers, brooch | 2023, corian, ezüst, 7,5x5x1,7 cm
 Fotó: Szentesi Balázs Imre

TENGELY Nóra: Bross cím nélkül | Nóra TENGELY: Brooch without title
2023, sárgaréz, 925-ös ezüst, flokkszálak, rozsdamentes acél,
17,5x3x3,5 cm
Fotó: Piti Marcell

DÁVID Attila Norbert: Titok függő | Attila Norbert DÁVID: Secret, pendant
2023, 925-ös ezüst, festett howlit, Ø 2,17 x 11,4 cm
Fotó: Szentesi Balázs Imre

VARGA János Gábor: Möbius-gyűrű | János Gábor VARGA: Möbius ring
2021, vas, arany, 68-as méret
Fotó: Szentesi Balázs Imre

KIRÁLY Fanni: Csodakamra nyakék No. 2/2
Fanni KIRÁLY: Magic chamber, necklace No. 2/2
2022, föníciai üvegmozaik fej (19. sz.), bankira fa, üveg, szodalit, ébenfa,
korall, 9x6x1,8 cm, függesztés: 62 cm
Fotó: Király Fanni

ÉGI Marcell: Parabox II., gyűrű és tartó
Marcell ÉGI: Parabox II, ring and holder
2023, PLA, rozsdamentes acél, 11,7 cm x Ø
9,4 cm
Fotó: Égi Marcell

HUBER Kinga: Fellowship / Közösség ujjékszer | Kinga HUBER: Fellowship, finger jewel | 2021, 925-ös ezüst, 27 g
Fotó: Rétfalvi Soma

Fábián Veronika tárgyai is kiléptetik a nézőt a komfortzónából. Az általa felszeletelt borosüvegekből viselhető láncokat készített. Bravúros módon idézi meg az elfeledett pillanatot, amikor a mámoros este után újraéled az öröm, és a mosoly. Milyen jó volt újra együtt, egymást látva megállni és koccintani! Az élmény örök emlék marad, az eldobott alapanyag nemessé válik ujjai között.

Király Fanni *Csodakamra* nyakékeibe az emberiség közös kulturális örökségének apró elemeit foglalja, így módon maga az idő kap új keretet. Az ékszer méretű modern titkos dobozok megvédik a több száz éves viseltes kincseket. Régi föníciai üvegmozaik fejek ékkővé válnak, kortárs ékszerként újraélednek.

Vékony Fanni *Cifra nyakék* sorozata nem emléket állít, inkább elrejti azt. Három nyakéke három verset rejt, melyet egy ókorból ismert titkosítási rendszer alapján egy-egy plexikorongra fűzött fel. A versek, amelyeket az alkotó közszemlére tett, mély nyomot hagytak, ám az egyik még számomra is titok. Vékony Fanni régi, sosem mutatott saját versét fűzte bele a korong-tárgyba, ami csak a jövőbeli tulajdonos számára lehet megfejthető, ha van mersze szétszedni és tönkretenni a tárgyat. A nyakékek alternatív adatrögzítő berendezésekké váltak.

A fekete doboz fogalmára és magára az installációra reagált Égi Marcell *Parabox II.* című tárgya. Első ránézésre nem olvasható, nem tudni, mire való. Ékszer és tárolója egybeolvad. A fő forma – amely egy víziakna – csak álca. A formai zártság és a figyelem elterelése elrejt, védi a benne rejtőző gyűrűket. Csak a beavatott néző és a tulajdonos ismeri a rejtekhelyet, a térben felvillanó felkiáltójelet, ahol megbújnak és otthonra találnak az ékszerek.

Secreto című kiállítás (részlet) | Show titled 'Secreto' (exhibition photo)
Helen Ritz Gallery, Valencia, 2023
Fotó: Piti Marcell

ROSKÓ Mária: (un)limited freedom sorozat egy darabja
Mária ROSKÓ: A piece from the (un)limited freedom series
2020, patinázott vörösréz, ecsetsörte, zsírkreta,
méretek balról jobbra: 12x4x3,5 cm, 7x2x2 cm, 8x2x2 cm, 7x2x2 cm
Fotó: Szentesi Balázs Imre

Ezerféle személyes titok és rejtély bújt elő a nézők értelmező szemei előtt Valencia egy kitüntetett helyszínén. A tárgyakban megbúvó kapcsolat minden néző számára egyéni értelmezési lehetőséget adott. A kiállítás összefoglaló és kezdet is egyben, hiszen kinyitott egy rejtett és kincsekkel teli fiókot a spanyol nézők előtt. A magyar kortárs narratív ékszer felvillanásának voltunk tanúi, mellyel mi már találkozhattunk korábban is, de újrarendezve és kiegészítve olyan új történet született, melyet ebben a formában így még nem meséltünk el soha.

BÖRCSÖK Anna
ékszertervező, a kiállítás kurátora

(*Secreto* – magyar narratív ékszerek kiállítása a Melting Point Valencia programsorozat keretében. Helen Ritz Gallery, Valencia, 2023. április 27–30. Kiállító művészek: Börcsök Anna, Dávid Attila Norbert, Égi Marcell, Fábián Veronika, Harsány Patrícia, Huber Kinga, Király Fanni, Roskó Mária, Tengely Nóra, Tóth Zoltán, Varga János Gábor és Vékony Fanni.)

1. Címe: Tervezőmódszertani kutatás a narratív ékszerdesignban.

25 éves a Vásárhelyi Kerámia Szimpózium

JUBILEUMI KIÁLLÍTÁS A TORNYAI JÁNOS MÚZEUMBAN

Működésének 25. évfordulóját ünnepli a Vásárhelyi Kerámia Szimpózium, melyet a hódmezővásárhelyi önkormányzat, országos képző- és iparművészeti szervezetek és a városban működő kerámia- és

porcelángyárak közösen alapítottak. A szakmai koncepció kidolgozására, a szimpózium évenkénti megszervezésére és vezetésére Pannonhalmi Zsuzsa Ferenczy Noémi-díjas keramikumművészt (2014-től érdemes művész) kérték fel, aki 2001-ben életre hívta a Wartha Vince Kerámiaművészeti Alapítványt, 2005-ben pedig a szimpózium és az alapítvány közös működési terepeként a Nagy Sándor utca 9. szám alatt a Hódmezővásárhelyi Művészeti, Oktatási és Kutatási Központot. Az utóbbit szisztematikus munkával Nemzetközi Kerámia Központtá fejlesztette, mely a kerámiaszimpózium szervezési és kutatási központja, gyűjteményének bemutatási, nyilvántartási, feldolgozási és tárolási helye, s mindezen túl többszintű oktatásra, egyéni és kisebb csoportos alkotásra és tehetséggondozásra egyaránt alkalmas kerámiaműhelyt, kisebb szakkönyvtárat, archívumot, kutatóhelyet és galériát foglal magában.

A Vásárhelyi Kerámia Szimpózium szakmai koncepcióját, működését és egyedi arculatát jelentős mértékben meghatározza a magyar és európai kerámiaipari gyárak változó összetételű, de hetven éve folyamatos jelenléte a városban, s ez egyedüli lehetőséget teremt a szimpózium számára, hogy a részt vevő művészek a helyi gyárakban elérhető ipari kerámiaanyagokkal és technológiával alkossanak autonóm műveket. A szimpózium ideje alatt több mint hatvanféle alapanyag áll a művészek rendelkezésére, köztük az űrhajózáshoz és a gyógyászathoz kifejlesztett, különleges kerámiaanyagok, valamint késztermékek is, továbbá az országban csak itt alkalmazott legkorszerűbb nyugati technológia, és a gyárakban dolgozó legképzettebb szakemberek tudásának igénybevétele lehetősége.

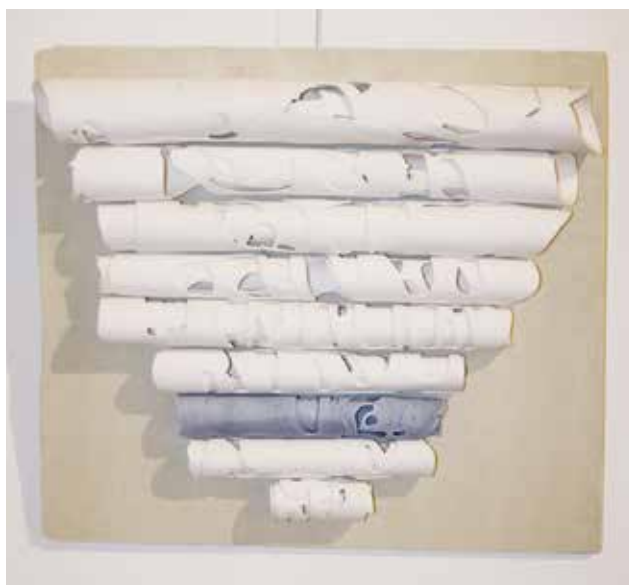
A szimpózium elsősorban azt vállalja, hogy beemeli a helyi több ezer éves kerámia kultúra, benne a több mint száz éve folyamatos kerámiaművészet tárgyi örökségét,

N. MÉSZÁROS Júlia beszédet mond a Vásárhelyi Kerámia Szimpózium jubileumi kiállításának megnyitóján. Mögötte PANNONHALMI Zsuzsa, a Wartha Vince Kerámiaművészeti Alapítvány elnöke áll, a háttérben az Oroszlános totemoszlop című munkája | Júlia N. MÉSZÁROS addressing the guests at the vernissage of the jubilee exhibition of the Vásárhelyi Ceramic Symposium. Behind her Zsuzsa PANNONHALMI, president of the Wartha Vince Ceramic Art Foundation, with her Totem pole with lions in the background | Tornyai János Múzeum, Hódmezővásárhely, 2023

egszersmind a szimpózium eredményeit a város mai életébe, a helyi közösségi tudatba és a helyi, országos és nemzetközi kerámiatörténetbe.

A 25 éves jubileum alkalmából a Tornyai János Múzeum emeletén nyílt visszatekintő kiállítás. A tárlatot a szegedi egyetem régészeti tanszékének a Hódmezővásárhely környéki neolitikus kori települések feltárásával összefüggő kutatástörténetét és ásatási eredményeit bemutató kiállítása vezette be (címe: *Mit adott Hódmezővásárhely a régészetnek?*). A kiállítás ötlete a múzeum részéről telitalálat, ennél jobbat el sem lehetett volna képzelni a vásárhelyi kerámiakultúra magas színvonalának és folyamatosságának igazolására. Ugyanakkor a jubileumi kiállításra fennmaradt két terem csak szűkebb áttekintésre adott lehetőséget a nemzetközi kerámiaszimpózium negyedszázados alkotómunkájáról. A jubileumi tárlatot Pannonhalmi Zsuzsa rendezte. (2023. szeptember 4-én megnyílt a 26. szimpózium, amelynek témája a csend, és zárókiállítása 2023. október 8-án lesz a Nemzetközi Kerámia Központban – *a szerk.*).

MINYA Mária: Fali tekercsek | Mária MINYA: Wall scrolls

A Vásárhelyi Kerámia Szimpózium egyik sajátossága, hogy az alapító tagok többször visszatérhetnek a művésztelepre, így eltérő összetételben, de hosszabb időn át ők alkották a résztvevők körét, később magját (Fodor Ilda, Jáger Margit, Kerezsi Gyöngyi, Mészáros Gábor, Orosz Mária, Pannonhalmi Zsuzsa, Szemereki Teréz, Tuza László, Veress Miklós). E művészek Fodor Ilda kivételével az 1920-as évek vége és 1940-es évek vége között születtek, azonos kulturális gyökereken nőttek fel, nagyjából ugyanazt a képzést kapták a Magyar Iparművészeti Főiskolán, ahol Csekovszky Árpád és Borsos Miklós, illetve Schrammel Imre tanítványai voltak.

Valamennyiükre a kerámiahagyományok iránti mély elköteleződés és a személyes hozzáadottérték-teremtés jellemző. Főleg a természetből és ősi kultúrák művészetéből ihletődnek, az agyag szerelmesei, plasztikailag is jól képzettek, műfajilag széles skálán dolgoznak és igen magas színvonalon alkotnak.

FODOR Ilda: Ősállatkák | Ilda FODOR: Tiny antediluvian animals | 2007, dekorfestett porcelán, 1380 °C, különböző méret

A többi résztvevőt nézve is gyakori, hogy ugyanennek a két generációnak a tagjai közé tartoznak (Schrammel Imre, Minya Mária, Pagony Rita, Albrecht Júlia, Csikai Márta, Móker Zsuzsanna, Ócsai Károly, Pázmándi Antal, Polgár Ildikó, Lőrincz Zsuzsanna és mások), amit a szimpózium témái önmagában indokoltak (1998: *In Memoriam Tornyai János*; 1999: *Az anyag határai*; 2000: *Az idol*; 2001: *A totem*; 2002: *A motívum útja*; stb.).

Az első külföldi művész 2000-ben Németországból érkezett (Ada Grossman), a következő évben jugoszláviai (ma szerbiai) magyar és török (Nemes Fekete Edit, Nurdan Arslan), 2002-ben egyiptomi és francia keramikus (Khaled Sirag, Steeve Boiron) kapott meghívást. Megjelenésük óta a résztvevők többféle kultúrát és generációt képviselnek, ami különösen impulzív teszi az alkotói légkört. A külföldi művészekhez hasonló mértékben, azaz eleinte lassan növekedett a fiatalok jelenléte a Wartha Vince-díj megalapításáig (2001), ma pedig éppen a második generációváltás zajlik, ami a művésztelep folyamatos megújulásának fontos alapja.

A városi közgyűjteménnyé minősített művésztelepi gyűjteményből válogatott kiállítási anyag igazolja, hogy a kortárs kerámiaművészet a művésztelep működése révén igen magas színvonalú alkotásokkal van jelen Hódmezővásárhelyen és az országban, és azt is, hogy a szimpózium jelentős mértékben hozzájárul a magyar kerámiaművészet fejlődéséhez, szüntelen megújulásához.

Ennek köszönheti, hogy külföldön folyamatosan figyelemmel követi a szakma az itt folyó tevékenységet, és Európa-szerte egyedülállónak tartja az itteni ipari háttérű kézműves alkotási lehetőségeket és eredményeket.

A jubileumi kiállításon a szimpózium saját gyűjteményében őrzött, egyetlen példányban megalkotott, autonóm művészi kerámiák (artists' ceramics) és Ujj Zsuzsa limoges-i porcelánból öntött, ezüstözött, kézműves előállítású, ipari gyártás prototípusaként tervezett, egyszerű kávékészlete és néhány hasonló céllal készült további használati tárgy, valamint N. Csehi Edit kerámia ékszerei szerepeltek.

HERTER Katalin: Kísérleti edények I–II.

Katalin HERTER: Experimental vessels I–II

2020, anyagában színezt és festett, mázas kerámia,

kézzel formált, magasság balról jobbra: 22 és 20 cm, Ø 20 cm

Az alkotások két fő szempont szerint kerültek kiválasztásra: hogyan értelmezi a nemzetközi kerámiaszimpózium a hagyományőrzést és a hagyományújítást – ez főleg a visszatérő művészek bemutatott alkotásain keresztül mérhető fel –, és melyek azok a speciális sajátosságok, amelyek csak a Vásárhelyi Kerámia Szimpózium alkotásaira jellemzőek. A válogatás kiterjed a húszéves jubileumi tárlat óta eltelt hat év alkotói eredményeinek a bemutatására is.

A jubileumi kiállításon 65 művész 80 alkotása volt megtekinthető. Némelyik mű két-, három- vagy négyrészes (P. Benkő Ilona: *Falikép II, III.* és *Lélektartó I–II.*; Steeve Boiron: *Amforák I–II.*; Kutak Adrien: *Párban*; Csemán Ilona: *Oszlop I–II.*; Krawczun Halina: *Csipketál I–II.*; Kun Éva: *Idol I–III.*; Tóth Anita: *Áttörés I–III.*; Éles-Varga Erika: *Falikép I–IV.*; Haber Szilvia: *Grafkaplasztika I–IV.*; Antal András: *Faliképek*; Minya Mária: *Tekercsek*). Az alkotások egy-két kivétellel a szimpózium tematikáira reflektálnak. Egyes művészek, akik többször vettek részt a

közös munkában és többféle műfajban alkottak, két vagy három alkotással voltak jelen (Jáger Margit, Kun Éva, P. Benkő Ilona, Orosz Mária, Tóth Anita, Kondor Edit).

A külföldi résztvevők közül ezúttal hét ország tizenhárom művésze szerepelt egy-egy jelentős munkájával (az említett török, egyiptomi és jugoszláviai művészen kívül): Joseph Kamm az Amerikai Egyesült Államokból; Helena Hlušičková Csehországból; Kutak Adrienn Szlovákiából; Serge dos Santos, Guive Kostlavie (Khosravi) és Zani (Jean Francois Baggioni) Franciaországból; Fujisaki Tomoko (Fudzsizsaki Tomoko), Kitazawa Tomomi (Kitazawa Tomomi) és Katsuta Motoko (Kacuta Motoko) Japánból; Krawczun Halina Lengyelországból. A jubileumi kiállításon a fiatal és legfiatalabb generációkhoz tartozó résztvevők közül frissen diplomázott, avagy DLA-fokozatot elnyert Wartha Vince-díjas, illetve Moholy-Nagy László- vagy Kozma Lajos-ösztöndíjas alkotók művei kaptak helyet (Csányi Petra, Feketű Boglárka, Máder Barnabás, Rejka Erika, Szócs Éva Andrea, Tóth Anita, Herter Katalin, Éles-Varga Erika, Nagy-György Ágnes, Sinkovits Zsuzsanna).

Pannonhalmi Zsuzsa átgondolt válogatásának érdeme, hogy a bemutatott műveken keresztül meggyőző képet alkothatunk arról, hogy a porcelánnak, az ipari kerámiaanyagoknak és az agyagnak milyen bámulatos gazdagsága jellemzi a vásárhelyi kerámiaszimpózium művészeinek anyaghasználatát. Továbbá a kiállításnézők bizonyosságot szerezhettek arról is, hogy a hagyományőrzést tudatosan vállaló művész ugyanúgy lehet innovatív, mint az az alkotó, aki a hagyományok meghaladására törekszik. A világgal való lépéstartásban nem zárja ki egyik a másikat. Talán ez a kiállítás fő üzenete, mert ahány kiválasztott művész, annyi nézőpont, annyi egyéni hangvétel és felfogásmód volt jelen a tárlaton a kerámiahagyományok és az innováció közötti széles kapcsolat értelmezéséről.

A helyszűke miatt alig volt lehetőség rá, hogy reprezentatív benyomást szerezzünk arról, milyen a vásárhelyi szimpózium alkotóinak a viszonya a kortárs mű-

CSÁNYI Petra: Hajó | Petra CSÁNYI: Ship | 2006, biszkvit porcelán, kézzel formált, öntött, 23x44x10 cm

vészet más területein egyre dinamikusabbá váló, és a leginnovatívabbnak tekinthető új törekvésekhez, jelen esetben a művészi kerámia más médiumokkal való kapcsolatából születő, napjainkban szinte végtelenre táguló, új lehetőségekhez. Azonban biztos vagyok abban, hogy a közeljövőben ez lesz az egyik nagylélegzetű tematikus tárlat fő témája, hiszen Hódmezővásárhelyen is jelen voltak és vannak azok az új utakat kereső magyar keramikumművészek és jelentős kerámiaműveket is alkotó szobrászok, akik a kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdióban, vagy a már előtte, az 1969-ben elindított, 1970-től nemzetközivé szélesített siklósi Kerámia Symposionon is részt vettek, és újítoóknak számítottak, számítanak (köztük: Babos Pálma, P. Benkő Ilona, Csányi Petra, Csemán Ilona, Mészáros Gábor, Haber Szilvia, Kondor Edit, Nemes Tímea, Orosz Mária, Pannonhalmi Zsuzsa, Kun Éva, Szalai László, Szemereki Teréz, Szócs Éva Andrea, Tóth Anita, Jáger Margit, Schrammel Imre, Geszler Mária, Rejka Erika, Kecskeméti Sándor, Pagony Rita, Pázmándi Antal, Simon Zsolt József és mások).

KONDOR Edit: Végtelenített | Edit KONDOR: Infinite | 2017, gravírozott, anyagában színezett, öntött porcelán, 1300 °C, 35x65x8 cm

A jubileumi ünneplést március 22-én nemzetközi konferencia követte, mely a vásárhelyi kerámiaszimpoziumnak a V4-országok kerámia-központjaival kialakított kapcsolataira fókuszált, és a szimpózium közép-európai és nemzetközi helyével foglalkozott, valamint a nyári közös alkotómunka feltételeit biztosító helyi gyárak közül a Villeroy & Boch Magyarország Kft.-nek és a Szilikátipari Kft.-nek a hódmezővásárhelyi kerámiatörténetben és a magyar kerámiakultúra fejlődésében betöltött szerepét és elköteleződésének alapjait világította meg. Jelenleg folyamatban van egy tanulmánykötet összeállítása és kiadása, mely a Vásárhelyi Kerámia Szimpózium 25

éves működésének eredményeivel, valamint hazai és nemzetközi kapcsolatrendszerével és az itt készült művek nemzetközi összehasonlításával foglalkozik.

Guive KOSTLAVIE (KHOSRAVI): Totem
2003, öntött, festett, aranyozott, ezüstözött porcelán, 1380 °C, 30x32x28 cm

A három kiemelt esemény együtt kiváló alkalmat teremt az eredmények újraértékeléséhez és a következő hosszabb időszak főbb céljának és feladatainak, egy újabb szintlépésnek a meghatározásához, valamint a további eredményes munka folytatásához! Ehhez elengedhetetlen a nemzetközi kapcsolatok, köztük a biennálét is szervező francia testvérvárossal való kapcsolatok továbbfejlesztése, a szimpóziumon a külföldi részvétel erősítése és a nemzetközi kerámiaversenyeken, biennálékon, triennálékon való megmérettetési lehetőségek kiszélesítése. Gratulálok az elért eredményekhez és további erőt, sikeres szimpóziumokat kívánok Pannonhalmi Zsuzsának és a vele együttműködő gyáraknak, támogatóknak és művészeknek!

N. MÉSZÁROS Júlia
művészettörténész

(25 éves a Vásárhelyi Kerámia Szimpózium, jubileumi kiállítás. Tornyai János Múzeum, Hódmezővásárhely, 2023. január 22. – március 26. Kurátor: Pannonhalmi Zsuzsa.)

A fotókat a szerző bocsátotta rendelkezésünkre.

A szakma mestere ma is megküzd az agyaggal

NÉMETH JÁNOS KOSSUTH-DÍJAS
KERAMIKUS KÉSEI ALKOTÓÉVEI

Ki tudja, mitől függ az alkotóerő, amely az évek múltával fokozatosan csökken? Bár számos nagy mester idős kora ellenére is szinte töretlen energiával volt képes pályáján alkotni. Nos, köztük van Németh János Kossuth-díjas, a Nemzet Művésze díjjal kitüntetett keramikus is. Zalaegerszegi magányában – mert ez is így alakult, hogy hiányoznak a hozzá szorosan kötődő tanítványok, s egyre nehezebb a súlyos kerámia műtárgyak emelgetése – alkotókedve nem csökkent, bár belátta már, hogy erejével beosztással kell élnie. Nagy köztéri munkákat már nem vállal. De azért, ha megkeresik, és szimpatikus az elgondolás, kisebb mű esetében nem mond nemet. Újabban plakettek készítése mellett örömet leli eddig

kallódó, nem eléggé ismert és becsült grafikáinak összegyűjtésében és bekeretezésében, és fontolgatja ezeket egy külön kiállításon bemutatni. Az angyalian naiv, vázaltszerű rajzoknak bizonyára sikerük lenne, de az ősz már eléggé foglalt: hagyta magát rábeszélteni egy lengyelországi, krosnói és krakkói kiállításra. (*A porból lettél...* című tárlat a krosnói Kézműves Múzeum gondozásában a Piwnica PodCieniami galériában nyílt meg 2023. augusztus 18-án – *a szerk.*)

Ám a pihenésre, a visszafogottságra más is okot adhat. Az utolsó öt évben sikerült három nagy méretű alkotását szülővárosában, Zalaegerszegen felállítani. Az egyik a Göcseji úti temető ravatalozójának kerámia

Az agyag életre álmódója – NÉMETH János kerámiai című állandó kiállítás (részlet)

Whose Dream Brought Clay to Life – Ceramics of János NÉMETH, permanent exhibition (exhib. photo)

Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg

Fotó: Zóka Gyula

faliképe. (A mű fotója a hátsó belső borítón – *a szerk.*) A puritán belső térbe nem illett volna valami díszes mű, ő is több vázlatot készített, s végül a legegyszerűbb, de leghatásosabb formát választotta. Itt nemcsak az Életfa kerül élénk, hanem egy olyan lombos fa, amely misztikus magasságokba nyúlik fel. S a lombok magasában ott a megváltó kereszt. Az idő múlását a Nap–Hold

párosa érzékelteti, és köztük egy fönixmadár, a lélek megújulásának jelképe szárnyal. A rügyező ágakon pedig szemek tekintenek a szertartás szomorú eseményére.

A másik egy régebbi munkájának áthelyezése volt. S nem is akármilyen feladat. Sokan emlékezhetnek az egerszegi uszodában 1971-ben elhelyezett frízre, *A víz mitológiájára*. Az ókori hajók, halak, tengericsillagok,

Az agyag életre álmódója – NÉMETH János kerámiai című állandó kiállítás (részlet)

Whose Dream Brought Clay to Life – Ceramics of János NÉMETH, permanent exhibition (exhib. photo)

Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg

Fotó: Zóka Gyula

NÉMETH János: A víz mitológiája (átépítés után elhelyezve a Zalaegerszegi Sport- és Tanuszoda és Városi Strand előcsarnokában)

János NÉMETH: *Mythology of the Water* (installed in the foyer of the aquatic complex of Zalaegerszeg after reconstruction)

1971–2022, agyagmázás samott, 1120 °C, 400x600 cm

Fotó: Zóka Gyula

rakok játékos, groteszk kompozíciója nagyon is illett a régi uszoda belső terébe. Németh János, bár ez a mű egyik első köztéri munkájának számított, elégedett volt vele, mindig is a jobbak közt tartotta számon. Ám az élet itt is közbelépett, elérkezett az uszoda átépítésének ideje. Mi legyen a nagyszerű kerámiával? A művész elmondta, hogy az építészek találtak neki helyet a bejáratnál, de a több méter hosszú dombormű nem fért volna el az új helyen, ezért három tematikus részre tagolva, egymás fölé helyezték el az intézmény tágas előterében. És kiderült, a mű ezzel az áthelyezéssel, átrendezéssel csak nyert, a bejáratnál egyből megkapja a belépőt a játékos, vidám hangulatú, grandiózus falikép. Sajnos nem mindegyik köztéri munkája volt ilyen szerencsés: az egyik helyi patikából eltűntették kerámiaszobraikat (*Triptichon Szent Kozma és Damján, Hügieia és Aesculapius alakjával*, Kígyó patika, 1981), máskor a siófoki strand előtt kellett hazamenteni két remek, régi időköt idéző, férfi-nő egész alakos fürdőfiguráját (az 1996-ban készült szoborpár két áthelyezést is megélt, 2014 óta Zalaegerszegen az AquaCity előtt áll – *a szerk.*). A harkányi fürdő átépítése óta a nagy méretű kerámiafalát (*Az ördög szántotta hegy legendája*, 1969) jelenleg szétvágva, darabokban raktározzák.

S végül szólni kell az állandó kiállításról (*Az agyag életre álmódója – Németh János kerámiái*), mely a Göcseji Múzeum gondozásában létesült 2010-ben. Ezt is – a múzeum átépítése miatt – újra kellett rendezni (dr. Kostyál László igazgató munkája). Mi a nehézség Németh János darabjaival? Az, hogy a görög mitológia figurái – sellők, nimfák, istenek – nem keverhetők össze

a Biblia szereplőivel, vagy a szentek alakjaival, de más, szakrális témájú alkotásokkal sem. Kis és nagy méretű korpuszai pedig a magyar vallásos kerámiaművészet legszebb alkotásai közé tartoznak. Bár szó volt arról, hogy a múzeumban újabb pincerészeket tárnak fel, megnagyobbítva a termeket, ez nem következett be. Ennek ellenére az volt a benyomásunk, hogy több mű kapott helyet, változatosabb a kollekció.

Az agyag életre álmódója – NÉMETH János kerámiái című állandó kiállítás (részlet) | Whose Dream Brought Clay to Life – Ceramics of János NÉMETH, permanent exhibition (exhib. photo) | Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg
Fotó: Zóka Gyula

Az agyag életre álmódója – NÉMETH János kerámiái című állandó kiállítás (részlet) | Whose Dream Brought Clay to Life – Ceramics of János NÉMETH, permanent exhibition (exhib. photo) | Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg
Fotó: Zóka Gyula

Bár a bejárat átrendezése miatt kissé bonyolultabb lett a megközelítés, a látvány, ami fogad, ma is elkápráztató: Németh János változatos plasztikai világának a lényege. Érdeemes ideidézni a 2019-ben megjelent, Feledy Balázssal közösen írt monográfiánk zárszavában idézett Németh János-sorokat: „Sosem akartam más lenni, mint amire az égiek rendelték. Születtem kis takaros házban, gyönyörű tájban. Éltem a gyerekkort tisztalelkű emberek körében, ölében... A nagyapám szigorát, kötevényének agyagszagát ma is érzem. Anyai nagyapám hajója, a Mária Terézia messzi vizekre visz álmaimban. Hová is mehettem volna? Igen, mehettem volna, de nem vágytam. Maradtam a dombok ölében, erdők, szőlők tövében, szép Zalában. Az agyag álmában, vágyaim hajójában.”

Száma a beérkezés nem lehetett máshol, mint amire a sors kijelölte. Az állandó kiállítás pazar, változatos anyaga erre figyelmeztet.

PÉNTÉK Imre
műkritikus

Egy következetes zománcművészi pálya

JÁRÁSI ILDIKÓ KÖSZÖNTÉSE DÍJAZÁSA, KIADVÁNYA,
SZÜLETÉSNAPIJA, KIÁLLÍTÁSA ALKALMÁBÓL

Sok éve tudjuk, hogy a mintegy öt évtizede megszületett, újjászületett magyar zománcművészet kimagasló eredményeket hozott. A múlt század hetvenes éveinek elejétől Salgótarján, Kecskemét, Budafok, Bonyhád fontos bázisa lett az iparművészetből és az ötvösségből szinte önálló ágazattá fejlődött zománcművészetnek. Az elmúlt években sajnos hatványozottan jelentkeztek a műhelymunkát fenntartó pénzügyi gondok, és mintha ezek is lassították volna a szakmaiság korábbi emelkedő ívét. A kétségtelenül elért eredmények alapján

sem sikerült behelyezni ezen alkotói területet a vizuális művészetek kánonjába. Ennek hangsúlyos (nem jó) jelének tekinthetjük, hogy az elmúlt évi országos ipar- és tervezőművészeti kiállításon (*Közös tér*, II. Ipar- és Tervezőművészeti Nemzeti Szalon, Múcsarnok, Budapest, 2022) a sok ágazatban megmutatkozó több száz kiállító közé egyetlen *expressis verbis* zománcművészt, illetve zománcművészeti művet sem választott be a kiállítás kurátora, kurátori közössége, s a zománc legfeljebb mint szolgáló technika bukkant fel, leginkább természetesen az ötvösök munkáiban.

A kortárs magyar zománcművészet azonban él, s ennek egyik figyelemre méltó jelzése volt, hogy a terület egyik – immár klasszikusnak minősíthető – alkotója, Járási Ildikó zománcművész 2022-ben Ferenczy Noémi-díjban részesült. Sok évtizedes szakmai pályafutásának ez a döntés méltó megkoronázása, melynek folytatása is volt, ugyanis időközben megjelent egy reprezentatív, pályáját összefoglaló kiadvány is munkásságáról, valamint ez év tavaszán Elekes Gyula zománcművész kollégájával közös kiállítása nyílt a kápolnásnyéki Halász-kastélyban. A tárlat alkalmat adott arra, hogy áttekinthessük életműve javának válogatását. S mindezek az események egy fontos élet-állomáshoz is szorosan kötődnek, nevezetesen, hogy Járási Ildikó hetvenéves.

Sajátos alkotópálya az övé annyiban, hogy ritkán találkozunk olyan művészi életművel, amelynek oly szoros a kötődése egy városhoz, mint Járási Ildikóé. Ez a város pedig Nagykanizsa, ahol született, ahol nevelkedett, ahol felfedezték tehetségét, kialakult alkotóművészet iránti vonzalma, ahol – miután Pécsen diplomát szerzett – hosszú évekig tanított, majd fokozatosan fordult egyre intenzívebb érdeklődéssel az autonóm zománcművészet felé. Ugyan többször megfordult a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhely inspiráló

JÁRÁSI Ildikó: Testvérek | Ildikó JÁRÁSI: Sisters
1982, acéllemez, ezüstzománc, 50x40 cm
Fotó: Antal Kitti

és előrelépéseket folyamatosan megalapozó közegében – végül zománcművészeti életműve Nagykánizsán jött létre, s innen sugározta szét értékeit országban, világban.

Járás Ildikó munkái rendelkeznek azzal a művészetben döntő minőséggel, hogy első megpillantásukkor

azonnal érzékeljük egyediségüket, nagyon személyes nézőpontjukat. Van egy különleges történelmi elmélyülés képi világában, amelynek legfőbb formai jellegzetessége, hogy meghatározóan női alakok ábrázolásán keresztül mutat be nekünk állapotokat, gondolatokat, s ez

JÁRÁSI Ildikó: Páva | Ildikó JÁRÁSI: Peacock | 2016, rézlemez, zománc, 100x80 cm

Fotó: Antal Kitti

a formavilág egyrészt valamiféle orientális, keleti atmoszférát áraszt, mintha Indiában fellelt motívumok is beépülnének műveibe, s a szintén keleti, de már keresztény gondolatiság is meghatározó volna ábrázolt „hősei” világhoz való viszonyában. Másrészt, amikor tájélményeket ragad meg munkáin, akkor viszont az őt egész életében körülölelő zalai atmoszféra a fő meghatározó.

Érzékenyen fogalmaz L. Simon László a megjelent album fülszövegében, amikor így ír: „Zománcba álmódott Madonnái, szentjei, a szűkebb haza, a Zalai-dombság formái önálló világgá állnak össze: Járási Ildikónak saját valósága van, olyan valóság ez, amit ugyan ő teremtett, de mi is otthonosan mozgunk benne [...]”.¹ A kiadvány áttekinti az alkotó egész életútját: mind képi anyagával, mind szövegeivel. Az ismertető, sokszor elemző, mozaikokból összeálló életút tanulmány Kovács Lilian értékes munkája, aki kivételes érzékenységgel és felkészültséggel, időrendi sorrendben igyekszik megközelíteni a Járási-életművet. A szerkesztést dicséri, hogy az ismertető szövegek harmonizálnak a műtárgyfotókkal, így az olvasó szimultán módon képes elmélyülni szövegben, látványban. Értéke a kötetnek, hogy a teljes szöveg németül és angolul is megjelent. A „felvezetés”, azaz a mű szakmai bevezetője Kostyál László művészettörténész tollát dicséri (ő régóta és jól ismeri a művésznő szakmai munkásságát), aki miután felvillantja a zománcművészet sok ezer éves történetét, pontosan mutat rá Járási Ildikó művészetének képkalkor

jellegzetességére, arra, hogy művei mind grafikus, mind festői eszköztárt alkalmaznak, hogy bennük egyaránt meghatározó fontossága van a vonalnak és

JÁRÁSI Ildikó: 20-as évek | Ildikó JÁRÁSI: 1920s
2016, acéllemez, zománc, 40x30 cm
Fotó: Antal Kitti

JÁRÁSI Ildikó: Zalai-dombság | Ildikó JÁRÁSI: The Hills of Zala | 2005, rézlemez, festett zománc, 150x260 cm
Fotó: Antal Kitti

a foltnak. Kiemeli a művek feminin jellegzetességeit, majd ezzel összefüggésben a formálás mikéntjét jellemzi érzékletesen: „Fontos számára a finoman visszafogott, kecsesen előkelő, olykor kifejezetten törékeny nőiség kiemelése, mondanivalóját elsősorban ennek különböző megnyilvánulásai segítségével tudja kifejezni.”²

JÁRÁSI Ildikó: Szavítri | Ildikó JÁRÁSI: Savítri
1982, acéllemez, zománc, 50x40 cm
Fotó: Antal Kitti

A kiadvány a bevezetőt követően megismerteti az olvasót az alkotó életrajzával, itt olvashatunk arról is, hogy Járasi Ildikó tűzománccal való megismerkedésében milyen fontos szerepe volt a pécsi főiskolai tanulmányai során Lantos Ferencnek, hogy milyen döntőek szakmai előrehaladásában Kecskeméten a Kátai Mihálytól tanultak, akit mesterének tekint, hogy miként születnek meg az első hazai és nemzetközi sikerei. A tanulmányban olvashatunk a nyolcvanas évek elején, ezüstszínűre kiégetett fém zománccal készült különleges munkáiról, acéllemezre készült ezüstzománc műveiről, melyek fémes-fényes szürke tónusokban gazdag világa ma is meglepő látvány, ugyanakkor jó érzékelni egyre színesedő Madonna-világát. Részletes ismertetést ad a kiadvány a művész murális munkáiról, a kilencvenes, kétezres, kétezzer-tíz évek nagy méretű faliképeiről. Ezen műveken bontakozik ki igazán Járasi Ildikó szimbólumteremtő fantáziája, historikus elmélyültsége, intenzív természet iránti vonzódása, bravúros technikai alkalmazókészsége.

JÁRÁSI Ildikó: Zalai-dombság | Ildikó JÁRÁSI: The Hills of Zala
2010, rézlemez, zománc, 50x40 cm
Fotó: Antal Kitti

Mindezt tetézte meg a kápolnásnyéki kastélyban megrendezett reprezentatív kiállítás, a *Tűzrománc* (2023. április 15. – július 2.), Járasi Ildikó és Elekes Gyula közös tárlata, amelyen jó rendezésben volt látható Járasi munkásságának keresztmetszete, sok korszakból, több tematikában, s amelyet a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, L. Simon László köszöntőjét követően Závogyán Magdolna, a Kulturális és Innovációs Minisztérium államtitkára nyitott meg. Jeles születésnap, jeles eseményekkel körítve. Manapság ritka már az ilyen, ezért is öröme mindez egy küzdelmekkel teli művészi szakterületnek, egy közösségnek, egy művésznek.

FELEDY Balázs
művészeti író

1. L. Simon László fülszövege. In: *Járasi Ildikó*. Thury György Múzeum, Nagykanizsa, 2020. (Szöveg: L. Simon László, Kostyál László, Kovács Lilián. Műtárgyfotó: Antal Kitti. Kiadványtervezés: C² Kulturális Mérnökség, Balogh József.)
2. Kostyál László: Járasi Ildikó művészetéről. In: uo. 6.

„Körberagyogta egy nagy fény, fényesebb, mint a napsugár”

MEGJEGYZÉSEK EGY EZÜSTBORÍTÁSOS RADONYEZSI SZENT SZERGII-KONHOZ

Radonyezsi Szent Szerгий (oroszul Преподобный Сергий Радонежский) sokan a legnagyobb orosz szentként tisztelik. A szent – világi nevén Varfolomej – 1314. május 3-án (?) született Rosztovtól nem messze, és 1392. szeptember 25-én halt meg.

Radonyezsi Szent Szerгий jámborsága hamar ismertté vált, és bölcs lelki tanácsokért gyakran meglátogatták. Hamarosan aszketikus, imádságos lelkületű, keményen dolgozó, önálló szerzetesi közösség alakult ki körülötte, mely maga termelte meg a búzát, sütötte a kenyeret, készítette ruháit. Radonyezsi Szent Szerгий többek között kitűnő ácsmester is volt. 1354-ben Afanaszij volhíniai püspök Radonyezsi Szent Szerгий szerzetespappá szentelte.

Radonyezsi Szent Szerгий sokat tett az orosz fejedelemségek egyesítéséért, mert tudta, hogy csak így lehet sikeres a harc a mongol-tatár hódítók ellen. Megjósolta Dmitrij Ivanovics Donszkij győzelmét a mongol-tatárok ellen vívott 1380-as kulikovói csatában. Egyébként a szent saját halálának pontos napját is megjósolta.

Filotheosz konstantinápolyi pátriárka és Alekszij moszkvai metropolita tanácsára szigorú regulájú kolostort alapított: a Moszkva melletti híres Szentháromság-kolostort (mai nevén Szentháromság–Szerгий-kolostor). A Szentháromság–Szerгий-kolostor (lavra – főkolostori rangban) hamarosan az orosz vallásos élet legnagyobb központja lett. Talán nem véletlen, hogy a bolsevikok hatalomra jutásuk után elsőként éppen e kolostort verték szét, meggyalázva a szent ereklyéket. 1919 áprilisában a hisztériás és kegyetlen ateista propaganda keretében a Radonyezsi Szent Szerгий hamvait őrző koporsót felnyitották, és erről az ateista propaganda szellemében filmet készítettek.

A második világháború után is csak részben kapta vissza az Orosz Ortodox Egyház a kolostort. Napjainkban Radonyezsi Szent Szerгий hamvait a kolostor Szentháromság-templomában őrzik, s a hívők igen nagy számban látogatják. Jelenleg a kolostor újra az orosz vallásos élet legnagyobb központja.

Radonyezsi Szent Szerгий a szerzetesség és a lelkiség nagy megújítója volt. Életrajzának összeállításában Bölcs Jepifanyij (oroszul Епифаний Премудрый, †1420 körül)¹ munkái kiemelkedően fontos szerepet játszottak. Ezekre épül Rosztovi Szent Demeter (1651–1709) mineonja – hagiográfiai írása – is. A nagy hagiografikus Rosztovi Szent Demeter püspök tevékenységét és ikonját folyóiratunk 2021-es számában már részletesen ismertettük.²

A most bemutatásra kerülő ikon Az Istenszülő megjelenik Radonyezsi Szent Szerгийnek jelenetet ábrázolja. Ezt a csodás eseményt az ikon pontosan Rosztovi Szent Demeter mineonja szerint mutatja be.

A mineonban ezt olvashatjuk: „Egyszer éjjel Szent Szerгий a Tisztaságos Istenszülő ikonja előtt állt, és a szokásos elmélkedését végezte, és az Ő szent arcára nézve imádkozott [...], és a Tisztaságoshoz malasztos kánont énekelt. Egyszer csak odaszólt tanítványának, Mihejnek: Gyermekem, virrasszál és légy bölcs! Mindjárt váratlan és csodás látogatásban lesz részünk. Amikor kiejtette e szavakat, azonnal hang hallatszott: Íme, jön a Tisztaságos.

A szent meghallván e hangot kisietett a cellából a pitvarba; itt körberagyogta egy nagy fény, fényesebb, mint a napsugár, és ő méltó lett meglátni a Tisztaságost, Péter és János apostol kíséretében. Nem mindennapi fényesség vette körül az Istenanyát. Nem bírva ezt a nem mindennapi fényességet a szent arcra borult. A Tisztaságos megérintette kezeivel a szentet és ezt mondta:

Az Istenszülő megjelenik Radonyezsi Szent Szergijnek, ezüst ikonborító
 The Theotokos appearing to Saint Sergius of Radonezh, silver cover
 Moszkva, 1873, fa, ezüst, 19x15 cm (magántulajdon)
 Fotó: Spitzer Fruzsina

Ne rémüldözz, kiválasztottam! Azért jöttem téged meglátogatni, mert a tanítványaidért mondott imák meghallgatásra találtak.”³

A kompozíció közepén áll az Istenszülő, jobboldalt térdre borulva látjuk Radonyezsi Szent Szergijt. Ötvösművészeti vonatkozásban kifinomultan megformált szerzetesi köpenyt visel. Jól látszik epitrahéliója (az ortodox egyházban használt liturgikus ruha), rajta vésvé a kereszt a szenvedés eszközeivel. Az Istenszülő mögött áll Szent Péter és Szent János apostol, ahogy az idézett mineonban is olvashatjuk. A nagy fényességet és ragyogást a csillogó ezüstfelület érzékelteti, és a nem mindennapi, különös, nagy méretű sugárzó dicsfények. Radonyezsi Szent Szergij mögött látjuk tanítványát, Mihejt, aki eltakarja arcát a nagy fényesség miatt. A beragyogott kolostori udvarra néhány építészeti elem utal. A kolostor falán két ikont fedezhetünk fel: az egyik az Istenszülő Szmolenszki ikonja, a másik pedig Szent Miklós ikonja. Az Istenszülő Szmolenszki ikonját azért ábrázolják itt, mert a fémikonokon gyakran jelenik meg Radonyezsi Szent Szergij ezen ikon előtt imádkozva. A nélkülözőket segítő Szent Miklóst pedig a fémikonokon Radonyezsi Szent Szergij mellett is szokták ábrázolni.

Az Istenszülő megjelenik Radonyezsi Szent Szergijnek, az ikon az ezüstborító nélkül | The Theotokos appearing to Saint Sergius of Radonezh, without the silver cover

Átfestés: Moszkva, 1873, fa, 19x15 cm (magántulajdon)

Fotó: Spitzer Fruzsina

Hangsúlyozni kell, hogy Radonyezsi Szent Szergij remete, majd szerzetes az életével, bölcsességével, reformjaival az orosz egyház meghatározó személyisége volt. Ikonokon gyakran ábrázolták, de e különleges szent azért is figyelemre méltó, mert nagy hatással volt Andrej Rubljov ikonfestészetére. Igen valószínű, hogy Andrej Rubljov híres Szentháromság-ikonjának teológiai vonatkozásaira is hatással voltak Radonyezsi Szent Szergij gondolatai. Ez is indokolja, hogy fent, mint oly gyakran a Radonyezsi Szent Szergij-ikonokon, az ószövetségi Szentháromság jelenik meg – egyébként gazdagon domborított, cizellált gomolygó felhőkön – utalva egyben a szent által alapított Szentháromság-kolostorra is.

Ez az 1873-ban készült domborított és finoman cizellált ezüst ikonborító kétségkívül az egyik legjobb moszkvai ötvösmester műve. Nevét sajnos nem tudjuk, mert bár megtalálhatjuk a borító alsó részén ötvösjegyet, az annyira kopott és sérült, hogy olvashatatlan, de a moszkvai próbamester cirill betűs monogramja (И . К) és az évszám jól olvasható.

Több 19. és 20. századi ikonkészítő műhelyben az eltakart részeket nem festették meg. Az ilyen ikont oroszul podokladnyicának (подкладница) nevezték. Bemutatott ikonunk is részben idesorolható. Ám itt egy régebbi ábrázolásra – Krisztus-képre – festettek rá. E nagyon töredékesen fennmaradt mű hiányait fehér festékkel tömítették. Nem akarták eldobni a régi, talán a 19. század első felében készült hiányos és nyilván felszentelt ikontáblát, és ezért új ábrázolást festettek rá.

I. A. Sztjerligova, a fémborítások legnagyobb kutatója találóan mutat rá egy korai ikonnal kapcsolatban a fémborítás teológiai jellegére: „A veretes borítás sugározza a szent apostolok testének ragyogását és romolhatatlanságát.”⁴

RUZSA György
művészettörténész

1. Bölcs Jepifanyij (†1420 körül) pravoszláv szent, hagiográfus. Radonyezsi Szent Szergij és Permi Sztjefán (Стефан Пермский) hagiográfiájának szerzője. Irod.: В. П. Зубов: Епифаний Премудрый и Пахомий Серб (к вопросу о редакциях «Жития Сергия Радонежского»). In: *Труды отдела древнерусской литературы*. (ТОДРЛ). М. – Л. 1953, т. 9, 145–158.

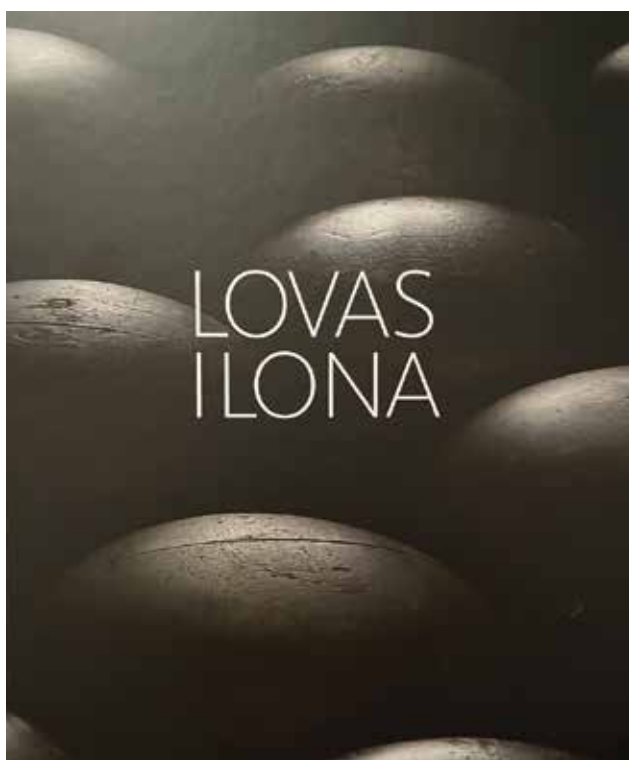
2. Ruzsa György: Egy történész szent ezüstbe foglalt ábrázolása. Rosztovi Szent Demeter ezüstborításos ikonja. *Magyar Iparművészet*, 2021/6, 42–44.

3. *Жития святых на русском языке, изложенные по руководству Четьих-Миней св. Димитрия Ростовского* (репринт). Киев, Свято-Успенская Киево-Печерская Лавра, Т. I. 2004, Месяц сентябрь, 548–549. Fordította: Ruzsa György.

4. И. А. Стерлигова: О значении драгоценного убора в почитании святых. In: А. М. Лидов (ред.-сост.): *Чудотворная икона в Византии и Древней Руси*. Москва, 1996, 129.

Az eredendő mint viszonyítási mező

KÖNYV LOVAS ILONA ÉLETMŰVÉRŐL

monográfiája³ óta – ez az első, teljes egészében Lovas Ilona életművének szentelt könyv.

Mielőtt a kötetet röviden bemutatnám, talán helyén való néhány szót ejteni arról, hogy miért tárgyaljuk egyáltalán Lovas Ilona életműkötetét ezeken az oldalakon. Röviden azért, mert az Iparművészeti Főiskola szövő szakján 1974-ben diplomázott művész pályája érzékletes példája annak, ahogy az iparművészet és a képzőművészet közötti átjárás organikusan megteremtődik. Egy eddig nem publikált, 2019-es interjúban ő maga így beszél erről: *„[...]nem a divat érdekelt, hanem a képalakítás. Azért mentem szövő szakra. És ha már képalakítás, talán azért nem a gobelin vonzott jobban, mert a szövésben volt egy gépi háttér is, és az is izgatott, hogy sok tárgyat csináljak, sokaknak. [...] inkább motivált a sokaknak tervezés, a Bauhaus vagy a finn iparművészet szellemisége. [...] Ma is benne van az életemben a textil. Erős érzelmi és érzéki viszonyom van hozzá. [...] Emellett pedig a technikák belekerültek a munkáimba. Olyan eljárások, amikhez, ha festőként vagy szobrászként végzek, nem nyúltam volna olyan bátran. Amikor a bélanyagokat gyolcsként körültekerem a művön, vagy*

Az életműből válogatott anyag kiállítási katalógusaként indult, de először a járvány miatti kényszerpihenők, majd a művész 2021-ben bekövetkezett tragikus halála okán végül sajnos már csak egy *in memoriam* kiállításhoz készülhetett el a Lovas Ilona munkásságát részletes életmű-áttekintéssel és egy nagyszerű tanulmánnyal, valamint közel kétszáz fotóval magyar és angol nyelven bemutató kötet. Az előbbi, *Lovas Ilona művészete* című írás szerzője Bálványos Anna, az utóbbi az *Örök jelenlét jelei* címet viseli, és Máthé Andrea írta.

Ahogy ezt a könyv Ludwig múzeumbeli bemutatóján¹ Százados László művészettörténész² megjegyezte, a szövegek erényei mellett a könyv jelentősége abban is áll, hogy – Sturcz János kitűnő, 2009-ben megjelent

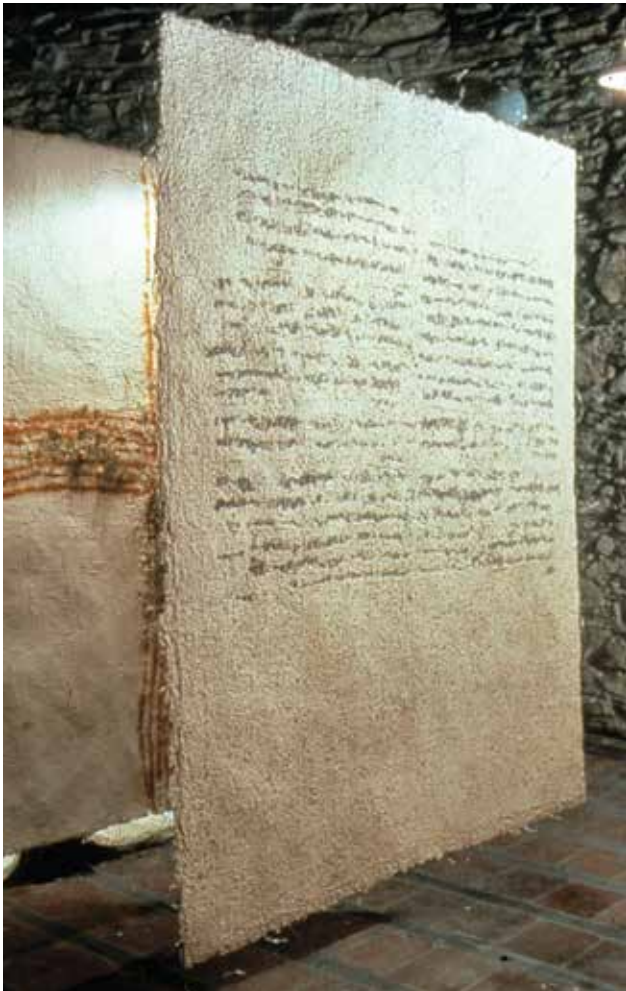

LOVAS Ilona: Installáció a pécsi Színház téri Galériában, 1980-ban
Ilona LOVAS: Installation in the Színház tér Gallery, Pécs, 1980
Fotó: Fitz Péter

amikor hálószerkezeteket szőttem a darabok szerkezetének az erősítésére. Tulajdonképpen minden munkámban benne van – nemcsak a textil, hanem általában a kézművesség is.”

A kötetet indító hosszabbik tanulmányban Bálványos Anna az írást szigorú filológiai keretek közt tartva, de egyszersemind igen olvasmányosan, pontos megállapításokkal és referenciákkal – egyes munkákat részletesebben is bemutatva – vezeti végig az olvasót a folyamaton, ahogy Lovas Ilona elindul a textillel, és

az azzal való munka tanulságait új és új formákban és médiumokban hasznosítja, továbbfejleszti. A munkákat főként az indulás korszakának hazai és nemzetközi kontextusába is bekötve röviden végigtekint, ahogy az egyes, magukban álló művektől Lovas hamar továbblép a tér egységes használata, a helyspecifikus installációk felé, és halad tovább kísérleteivel. A fontosabb kiállítások, installációk, performance-ok sorát követve ismerhetjük meg, ahogy Lovas a szövetek mellett – vagy anélkül is – az anyagok egyre bővülő körét, köztük vizet, gyepetglákat, üveget, fémeket, majd egy másik fajta tulajdonképpeni szövetet, a szárított marhahéjat használva idővel eljut a fotó és a videó, valamint a hang alkalmazásáig. Láthatjuk, ahogy eleinte többek közt a hetvenes évek egyik kulcsfontosságú története, a velemi alkotótábor, majd a külföldi utazások (köztük Bologna vagy New York), az ott látott kiállítások és személyes találkozások (például Ana Lupaş, Shirin Neshat, Bill Viola) pályája kezdetén megerősítik, inspirálják. A médiumhasználat alakulása mellett – pontosabban azzal szoros összefüggésben – Bálványos természetesen Lovas Ilona témáinak hálóját, egymásból következéseit, összefüggéseit, egy-egy motívum megjelenéseinek alakulását is tárgyalja mű- és kiállítáisleírásokban a 2020-as évek legelejéig.

LOVAS Ilona: Stáció 1 (részlet; Öregtorony Galéria, Kőszeg)
Ilona LOVAS: Station 1 (detail), Öregtorony (Zwinger) Gallery, Kőszeg
1984, öntött papírtábla, fémháló, búza, 7 darab, egyenként: 220x180 cm
Fotó: Rosta József

LOVAS Ilona a Stáció 23 című művét installálja a Pécsi Kisgalériában, 1992-ben | Ilona LOVAS installing her work titled Station 23 at the Little Gallery, Pécs, 1992
Fotó: Nagy Tamás

LOVAS Ilona: Innocenti | Ilona LOVAS: Innocenti | 2002, ostya, marhabél, számítógépes nyomtatás, üveg, 5 darab, egyenként: 69x60 cm
Fotó: Nagy Dénes

LOVAS Ilona: Stáció 32 (részlet; Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár) | Ilona LOVAS: Station 32 (detail, King St. Stephen Museum, Székesfehérvár)
1997, 42 db marhabéllel borított üvegtábla, egyenként: 120x80 cm
Fotó: Rosta József

LOVAS Ilona: Stáció 20 (részlet; Pécsi Kisgaléria, Pécs) | Ilona LOVAS: Station 20 (detail, Little Gallery, Pécs)
1992, marhabél, aranybetűvel írt szöveg, Ø 250 x 50 cm
Fotó: Nagy Tamás

A kötet másik tanulmányának szerzője, Máthé Andrea is az anyaghasználatból indul ki: a matériát a transzcendens jeleinek hordozójaként, az alkotás folyamatát pedig ezen jelek felerősítéseként értelmezi Lovas Ilona művészetében. Hans Urs von Balthasar teológiai esztétikájára hivatkozva, Lovas gyakorlatát a teremtettség természet – ember – alkotóművészet hármasságában vizsgálva ezt írja: „Művészetének háttérében olyan tradíción alapuló, de megújító esztétika fedezhető fel, amely megkérdőjelezi a művész, a műalkotás, de a művészet korunkban mindentől függetlenedettnek tekintett pozícióját, ennek a pozíciónak az abszolutizálását, és műveivel mindezek eredendőségét állítja előtérbe vonatkozási és viszonyítási mezőként.”⁴

Az anyagi és nem-anyagi, élő és élettelen, a közvetlenül és a nem-közvetlenül tapasztalható, az érinthető és nem-érinthető, a látható és nem-látható, az időhöz kötött és az időtlen, a térhez kötött és a mindenütt jelenlévő kettősségei mentén Máthé az anyagoktól indulva elvezeti az olvasót a mozgás és a hang létkérdésekre és transzcendens átjárásokra vonatkoztatott olvasataihoz. A következetesen felépített gondolatmenet végén a balthasari értelemben vett kinyilatkoztatás művészetéhez tartozónak nevezi Lovas Ilona művészetét, de egyúttal felhívja a figyelmet egy, a művész életművét, alkotói pozícióját a kezdetektől jellemző kvalitásra: „[...] olyan diszkrécióval, mértéktartással, rejtetten-rejtőzködően, a fegyelmesség, a mértéktartás és a letisztultság egyértelmű természetességével

LOVAS Ilona: Stáció 49 (részlet) | Ilona LOVAS: Station 49 (detail)
2000, üveg, marhabél, iskolatábla, a teljes méret: 100x800 cm
Fotó: Nagy Tamás

jeleníti meg mindezt, hogy műalkotásai a kinyilatkoztatás és a transzcendens szféráján kívüli értelmezéseket is lehetővé tesznek, a szent és profán közötti kapcsolódást, átjárást, oszcillációt is megteremtik.”⁵

LOVAS Ilona: Könyörülj rajtam (Kyrie eleison), performance
Ilona LOVAS: Have mercy on me (Kyrie eleison), performance
2003

Fotó: Rosta József

Külön figyelmet érdemel a nagyszabású kiadvány grafikai terve, amely Eln Ferenc munkája, valamint átfogó, forrásértékűnek tekinthető fotóanyaga, s amelynek szerzői Lovas Ilona férje, Nagy Tamás, fia, Nagy Dénes, valamint Bíró Dávid, Fehér Márta, Fitz Péter, Pavlovskaja Natasa, Rosta József és Sulyok Miklós. A kötetet bibliográfia zárja. Adele Eisenstein és Sipos Dániel jóvoltából az angol nyelven olvasók számára is hozzáférhető a két fontos szöveg, ami segíthet abban, hogy Lovas Ilona a magyar mellett a nemzetközi kánonban is elfoglalhassa a helyét.

KOZMA Zsolt

az Inda Galériában rendezett emlékkiállítás kurátora

(Bálványos Anna [szerk.] – Máthé Andrea: Lovas Ilona. Inda Galéria, Budapest, 2022, 240 o. Angol fordítás: Adele Eisenstein, Sipos Dániel, grafikai terv: Eln Ferenc. A kötet az NKA támogatásával jelent meg.)

1. Ludwig Múzeum, Budapest, 2023. április 27. A bemutató beszélgetés résztvevői: Bálványos Anna művészettörténész, a kötet szerzője; Máthé Andrea művészetfilozófus, a kötet szerzője; Tatai Erzsébet művészettörténész; Százados László művészettörténész. A beszélgetést a jelen írás szerzője, az Inda galériabeli, 2022-es Lovas Ilona-emlékkiállítás kurátora vezette. A könyvbemutatót a Fabényi Júlia, a Ludwig Múzeum igazgatója és Pavlovskaja Natasa által a művész halála előtt röviddel készített interjú-portréfilmet is először láthatta a közönség.

2. Maga is az egyik legjelentősebb, Lovas Ilonáról szóló elemzés szerzője: Hordozható szent helyek. Lovas Ilona munkáiról. In: Lovas Ilona. Műcsarnok, 2004.

3. Sturcz János: Lovas Ilona. Hungart, Budapest, 2009.

4. A bemutatott kötet: 46. o.

5. Uo. 51. o.

Genius Savariae. Isis a Római Birodalomban és a modern kori Magyarországon

– Megnyílt a TeTT sorozat újabb kiállítása, amely Isis személyét és római kultuszát, valamint az Iseum feltárását és Szentlélek Tihamér régész tevékenységét helyezi a középpontba. Az Iseum gyűjteményéből és más múzeumokból származó oltárkövek, szobrok, pénzérmék, egyéb leletek és leírások mutatják be az Isis-kultusz tárgyak mögött rejlő szellemi-lelki vetületét. A Magyar Génusz Program támogatásával megvalósult tárlat 2025 februárjáig várja a látogatókat az Iseum Savariense Régészeti Műhely és Tárházban (Szombathely, Rákóczi Ferenc utca 6–8.).

Fotó: Iseum

„Ha a tárgyak mesélni tudnának...” **A 250 éves BÁV** – Kiállítás a Magyar Kereskedelmi és Véndéglátóipari Múzeumban. A záloghitelezés több ezer éves múltjára tekint vissza. Magyarországon Mária Terézia 1773-ban alapította meg az Első Magyar Királyi Zálogházat. A BÁV jogelődje az első pénzügyletekkel foglalkozó állami intézmény volt az országban. A kiállításon a BÁV történetén túl a hozzá fűződő színes világba kaphat bepillantást a látogató. A tárlaton felvonuló

iparművészeti tárgyak mellett a királynő aláírásával hitelesített alapító okirat és egy olyan, az 1920-as évekből származó aukciós kalapács is megismerhető, melynek elefántcsont fején egy árverési jelenet van kifaragva. A tárlat 2023. november 26-ig látogatható.

Fotó: BÁV

Nemzetiségi művészet Magyarországon – Nemzetiségi professzionális kortárs képző- és iparművészeknek hirdetett pályázatot csoportos kiállításon való részvételre a Bolgár Kulturális Fórum Egyesület (Kreatív Európa Iroda). A tárlat az 1993-ban elfogadott kisebbségi törvény 30. évfordulója jegyében valósul meg. A pályázaton a 13 magyarországi nemzetiséghez tartozó és Magyarországon élő kortárs képző- és iparművészek vehetnek részt saját alkotásaikkal. A következő kategóriákban lehetett pályázni: festészet, egyedi grafika, szobrászat, textil, kerámia. A kiállítás 2023. december 7-én

nyílik a Széphárom Közösségi Tér galériájában (1053 Budapest, Szép utca 1/B).

Idén ötvenéves Szentendre egyik legnépszerűbb múzeuma

– 1973-ban nyílt meg a Kossuth-díjas keramikumművész, Kovács Margit életművét bemutató gyűjtemény. Az itt látható anyagot a magyar kerámiaművészet egyik megújítójának számító művész adományozta 1972-ben a múzeumnak. Kovács Margit rendkívül sokoldalú, technikailag bravúros, tematikájában igen változatos életművét, egyenletesen sikeres, töretlen pályáját mutatja be a tárlat, ahol a művész mintegy 400 alkotása, többségében figurális kompozíció tekinthető meg.

Fotó: Kovács Margit Kerámiamúzeum

A jólfésültség története. Fodrász-ipari forradalom Budapesten – A Kiscelli Múzeum Sziklapincéjében berendezett tárlat széles skálán mutatja be fejszörzetünk – haj, bajusz, szakáll – színházi, irodalmi, popkulturális, divattörténeti, orvosi, biológiai, ipartestületi, etnográfiai, kultúrantropológiai, nyelvi, lélektani és társadalmi vonatkozásait. A kiállítás a haj és az arcszörzet gondozásának társadalomtudományi, muzeológiai feltárására tesz kísérletet, ahogy az az elmúlt 150 évben Budapesten megmutatkozott. A

kiállított tárgyakat és fodrászipar-történeti dokumentumokat a Kiscelli Múzeum, tármúzeumok és nagylelkű magángyűjtők anyagából válogatták a kutatók. A tárlat 2023. október 31-ig látható, kurátora Szabó Zsuzsanna etnográfus-fodrász.

Fotó: Kiscelli Múzeum

Social Design Network konferencia a MOME-n – A *Design in Times of Crisis (Design a krízis idején)* nemzetközi social design (szociális formatervezés) konferencia különböző tudományágak szakembereivel közösen igyekszik feltárni, hogyan reagál a design a válságokra és milyen eszközökkel segít azokat megérteni, kezelni, és hogyan alakítja a válságról alkotott felfogásunkat a különböző tevékenységek és beavatkozások révén. Az angol nyelvű rendezvényt a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem campusán 2023. november 9–10-én rendezik meg.

Bringára váltva – Több mint 100 kerékpárt mutat be a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum kiállítása. A tárlaton a látogatók bepillantást nyerhetnek a kerékpáros-kultúra kialakulásába, a korai kerékpárok tervezésébe és a kerékpáros közösségek formálódásába. A kiállítás igazi kuriózumokat is bemutat és korszakalkotó kerékpárokat is felvonultat. Az 1860-as évekből fennmaradt *Michaux* pedálhajtású kerékpár mellett több nagykerékű velocipéd és egy speciális kiala-

kítású áruszállító tricikli is szemügyre vehető. Az október 23-ig látható időszaki kiállítás egyedi megközelítésben mutatja be a kerékpározás történetét, fejlődését és társadalmi vonatkozásait.

Fotó: Szikora Zsombor / MMKM

Győr Vármegyei Őszi Tárlat – A Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum nyílt pályázatot hirdetett a Győrről, valamint a Győri, Téti és Pannonhalmi járásban élő vagy innen elszármazott képző- és iparművészek számára. A kiválasztott alkotások október 22-ig tekinthetők meg a győri Esterházy-palotában.

Staféta. A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának kiállítása – A tárlaton a tagozat minden akadémikusa egy általa kiválasztott művésszel közösen kerül egy „szellemi-esztétikai” egységbe, ahol az akadémikus mintegy stafétaként adja át szellemi örökségét a következő generáció képviselőjének. Ennek értelmében 39 akadémikus és több mint 40 akadémiai tagsággal nem rendelkező képző-, ipar- és tervezőművész munkája ad pillanatnyi látéletet a tagozat aktuális helyzetéről és jövőbeli törekvéseiről. A tárlat fókuszában a kézműves iparművészet és a funkcionális tervezőművészet megvalósult alkotásai állnak. A Pesti Vigadó kiállítása november 20-ig látogatható.

Ezeréves magyar sírt találtak Csomádon – Honfoglalás kori, a 10. század derekán elhunyt férfi sírját tárták fel Pest vármegyében. A Magyar Nemzeti Múzeum és a Ferenczy Múzeumi Centrum (FMC) Szentendrén tartott sajtótájékoztatóján az érdeklődők megtudhatták, hogy az ősi nyughelyen egy szegecselt ezüst-bronz tarsolylemez is találtak, melynek a bronzídarabkája is megmaradt. A tarsolylemez csak vezérlelete a sírnak, mely számos más tárgyat is tartalmaz, ezek restaurálási munkálatai folyamatban vannak. A honfoglalás kori tarsolylemezek és tarsolyveretek, illetve tarsolyok a magyarság szempontjából a második legfontosabb leletanyagnak számítanak a koronázási ékszerek után. A most megtalált lemez része lesz az eddig 40 darabból álló *Tarsolylemezek* című kiállításnak.

XIV. Ötvösművészeti Biennálé. A kortárs ötvösművészet legnagyobb országos tárlata – A kiállításon közel negyven alkotó műve látható ékszersőtől a plasztikáig, érmeiktől a használati tárgyakig. A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségével közösen szervezett biennálét kilencedik alkalommal rendezik meg a Klebelsberg Kultúrkúriában. A bemutatásra készült művek közül számos a *Petőfi 200* emlékévként tiszteletére jött létre. A tárlat október 23-ig látogatható. A képen Égi Marcell alkotása látható.

A kép forrása: <https://www.kulturkuria.hu/content/15/61122/otvosmuveszeti-biennale>

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2023/4

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész

Dvorszky Hedvig – művészettörténész

Ernyey Gyula – designer, szaktörténész

Feledy Balázs – művészetkritikus

Mascher Róbert – designer

Mezei Gábor – belsőépítész

Ritoók Pál – művészettörténész

Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

Szenes István – belsőépítész

Tóth Zoltán – fémműves tervezőművész

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Szabó Emma Zsófia – művészettörténész

Veress Kinga – művészettörténész

Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Veress Kinga

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

Nemzeti Művészeti

és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit

Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György

N. Dvorszky Hedvig

Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Makovecz Imre utca 25.

Telefon/fax/üzenetrögzítő: (+36 1) 400 7897

Szerkesztőségi asszisztens: Nagy-Bozsoky Anna

Blankó Miklós

Fogadóóra: előzetes egyeztetés szerint.

E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com

Terjesztés és előfizetés: Sheleya Ila

Telefon: +36 30 708 7965

E-mail-cím: ila.sheleya@gmail.com

E szám lapzártája: 2023. szeptember 13.

Arculatterv: Scherer József

Grafikai tervezés: Nagy Norbert

Nyomás: VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.

Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utánnyomásuk, fénymásolóval való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

HU ISSN 1217-839X (nyomtatott)

HU ISSN 1588-0591 (online)

Évente hatszor megjelenő folyóirat

Új folyam 30. – 2023/4 (október)

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET AZ ALÁBBI MÚZEUMOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ

Czóbel Múzeum (2000 Szentendre, Templom tér 1.)

Ferenczy Múzeum (2000 Szentendre, Kossuth Lajos utca 5.)

FISE Galéria – Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület

(1054 Budapest, Kálmán Imre utca 16.)

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)

HEFTER Galéria és Stúdió (9090 Pannonhalma, Tóthegy utca 11/A)

Írók Boltja (1061 Budapest, Andrásy út 45.)

Kovács Margit Múzeum (2000 Szentendre, Vastagh György utca 1.)

LÁNG TÉKA Könyvesbolt (1137 Budapest, Pozsonyi út 5.)

Műcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)

Művészetek Háza Veszprém, Dubniczay-palota (8200 Veszprém, Vár utca 29.)

Művészetek Háza Veszprém, Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény

(8200 Veszprém, Vár utca 3–7.)

MűvészetMalom (2000 Szentendre, Bogdányi út 32.)

Napkereszt Galéria (1014 Budapest, Móra Ferenc utca 2/A)

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)

Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)

Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum

(9700 Szombathely, Kisfaludy Sándor utca 9.)

Schrammel-gyűjtemény (9700 Szombathely, Thököly Imre utca 20.)

Szombathelyi Képtár (9700 Szombathely, II. Rákóczi Ferenc utca 12.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H–1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

Egy példány ára: 1390 forint.

Előfizetési díja egy évre: 10 000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok

Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán

vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését

a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma

és a Magyar Művészeti Akadémia

támogatta.

MAGYAR

ÖRÖKSÉG

ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉSZET | BŐRMŰVESSÉG | DIGITÁLIS MŰVÉSZETEK

DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATERVEZÉS

KÁRPITMŰVÉSZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁNműVÉSZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS

LÁTVÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVESSÉG | TERVEZŐGRAFIKA

TEXTILMŰVÉSZET | ÜVEGMŰVÉSZET

NÉMETH János: Életfa (Göcseji úti temető ravatalozója, Zalaegerszeg) | János NÉMETH: Tree of Life (mortuary of the Göcseji road cemetery, Zalaegerszeg)
2021, agyagmázás samott, 1120 °C, magasság: 400 cm
Fotó: Zóka Gyula (*Cikkünk a 40. oldalon*)

